

PROBLEM OBCIĄŻEŃ SPRAWOZDAWCZYCH BANKÓW SPÓŁDZIELCZYCH I JEGO ZNACZENIE DLA KONDYCJI POLSKIEGO SEKTORA BANKOWOŚCI SPÓŁDZIELCZEJ

DR HAB. EUGENIUSZ GOSTOMSKI
DR HAB. LECH KURKLIŃSKI, PROF. SGH
DR BŁAŻEJ LEPCZYŃSKI

Sygn. WIB PAB 23/2021

Raport opracowany na zlecenie
Programu Analityczno-Badawczego
Fundacji Warszawski Instytut Bankowości

WIB PROGRAM
ANALITYCZNO
BADAWCZY

Grudzień 2021

O raporcie

Raport **Problem obciążeń sprawozdawczych banków spółdzielczych i jego znaczenie dla kondycji polskiego sektora bankowości spółdzielczej** został opracowany na zlecenie Programu Analityczno-Badawczego Fundacji Warszawski Instytut Bankowości

Autorzy

Raport przygotowany przez zespół w składzie:

Dr hab. Eugeniusz Gostomski jest emerytowanym profesorem UG, przez wiele lat prowadził w Katedrze Biznesu Międzynarodowego wykłady z handlu zagranicznego, międzynarodowych stosunków gospodarczych, finansów i bankowości międzynarodowej, dyplomacji gospodarczej i inne. Wygłaszał też gościnne wykłady na uczelniach w Niemczech, na Litwie i Ukrainie. Obecnie wykłada przedmioty związane z finansami i bankowością w WSB w Gdańsku. Jest członkiem rady nadzorczej dużej spółki giełdowej zajmującej się przetwórstwem ryb. Jest autorem/współautorem licznych książek: „Gospodarka Niemiec”, „Bankowość międzynarodowa”, „Poradnik bankiera”, „Międzynarodowy handel morski”, „Porty w krajach Unii Europejskiej”, „Źródła i sposoby finansowania przedsiębiorstw” i inne. Systematycznie publikuje w polskich czasopismach fachowych artykuły na temat bankowości spółdzielczej w Polsce i innych krajach europejskich.

Dr Błażej Lepczyński jest absolwentem Uniwersytetu Gdańskiego. Posiada tytuł doktora nauk ekonomicznych (2003). Ukończył również studia podyplomowe w zakresie bankowości i finansów o specjalności zarządzanie wartością firmy na rynkach finansowych. Pracownik naukowo-dydaktyczny Uniwersytetu Gdańskiego, zatrudniony na Wydziale Zarządzania w Katedrze Bankowości i Finansów. Prowadzi również działalność w zakresie doradztwa gospodarczego. Jest prezesem zarządu spółki doradczej Saski Business Advisory sp. z o.o. Doświadczenie zawodowe w obszarze bankowości, rynków finansowych i zarządzania ryzykiem zdobywał, będąc dyrektorem w Instytucie Badań nad Gospodarką Rynkową odpowiadającym za obszar badań rynków finansowych oraz wiceprezesem w Instytucie Analiz i Ratingu SA. Był również członkiem rad nadzorczych PKO BP oraz Banku BPH. Wieloletni wykładowca i trener w Gdańskiej Akademii Bankowej. Prowadził zajęcia na studiach podyplomowych (Europejski Certyfikat Bankowca; Mechanizmy funkcjonowania strefy euro). Autor i współautor wielu publikacji naukowych z dziedziny bankowości, agencji ratingowych, rynków finansowych i zarządzania ryzykiem. Koordynator i współautor projektów z zakresu oceny pozycji konkurencyjnej i kondycji finansowej banków polskich i zagranicznych. Kierownik projektów z zakresu pięcioletnich prognoz rozwoju rynków finansowych i bankowości realizowanych dla największych banków w Polsce.

Dr hab. Lech Kurkliński, prof. SGH, jest absolwentem i wieloletnim pracownikiem naukowym SGPiS/SGH (obecnie profesorem w Zakładzie Zarządzania Ryzykiem Instytutu Finansów Korporacji i Inwestycji, Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie SGH, kierownikiem Studiów Podyplomowych „FinTech – nowe zjawiska i technologie na rynku finansowym”). Od 1991 r. związany był z finansami i bankowością, zajmując m.in. stanowiska: dyrektora Banku Spółdzielczego Rzemiosła w Warszawie, prezesa Polskiego Banku Inwestycyjnego SA, członka zarządu BIG Banku Gdańskiego SA, organizatora i szefa pionu bankowości detalicznej Millennium, wiceprezesa HSBC Bank Polska SA, członka rad nadzorczych m.in. Giełdy Papierów Wartościowych, Toyota Bank Polska SA. Obecnie sprawuje funkcję przewodniczącego Komitetu Standardów Kwalifikacyjnych w Polskiej Bankowości; jest członkiem grupy eksperckiej „Team Europe” przy Komisji Europejskiej, dyrektorem ALTERUM Ośrodka Badań i Analiz Systemu Finansowego, członkiem zarządu Fundacji Rozwoju Edukacji Menedżerskiej SGH. Specjalizuje się w dziedzinie bankowości i cyfrowych usług finansowych.

O programie

Program Analityczno-Badawczy przy Fundacji WIB powstał w 2019 roku jako odpowiedź na potrzeby sektora bankowego w zakresie analizy zjawisk, tworzenia opracowań i porządkowania wiedzy w obszarach cyberbezpieczeństwa i nowych technologii, a także szeroko rozumianego otoczenia sektora bankowego, kształtującego warunki działania banków w Polsce. Prace analityczno-badawcze w ramach programu realizowane są pod kątem możliwości praktycznego wykorzystania ich wyników w celu rozwoju sektora bankowego, podnoszenia poziomu bezpieczeństwa usług oraz kreowania wartości dla klientów bankowości. PAB WIB kładzie duży nacisk na rozwój współpracy ze środowiskami akademickimi i eksperckimi, poszukując synergii w zakresie zainteresowań badawczych autorów oraz potrzeb rozwojowych sektora bankowego.

W ramach programu realizowane są analizy i badania w następujących obszarach:

- **Nowe technologie i cyberbezpieczeństwo**
- **Zdolność banków do finansowania gospodarki**
- **Bankowość spółdzielcza**
- **Rynek nieruchomości**
- **Zielony ład i finansowanie energetyki odnawialnej**
- **Finansowanie projektów innowacyjnych**

Więcej na temat działalności programu na stronie www.pab.wib.org.pl

Kontakt

dr Andrzej Banasiak
Koordynator Programu
m: 696 405 104
e: abanasiak@wib.org.pl

Jacek Gieorgica
m: 603 626 254
e: jgieorgica@wib.org.pl

Warszawski Instytut Bankowości
00-394 Warszawa, ul. Solec 38, lok 104
t: (22) 182 31 70
e: pab@wib.org.pl

Agnieszka Nierodka
m: 607 484 391
e: anierodka@wib.org.pl

dr Tomasz Pawlonka
m: 505 917 778
e: tpawlonka@wib.org.pl

Spis treści

	CEL BADAŃ, METODY BADAWCZE I STRUKTURA RAPORTU	6
	Obraz sprawozdawczości przygotowywanej przez banki spółdzielcze na potrzeby zewnętrzne	11
1.1.	Rola i zakres sprawozdawczości we współczesnej bankowości spółdzielczej	12
1.2.	Charakterystyka standardów sprawozdawczych COREP, FINREP, LE, LR i w zakresie płynności	13
1.3.	Wzrost obowiązków banków spółdzielczych w zakresie sprawozdawczości zewnętrznej	14
1.4.	Raportowanie danych przez banki spółdzielcze do instytucji tworzących sieć bezpieczeństwa finansowego w Polsce – rodzaje sprawozdawczości i zakres informacji	16
1.5.	Raportowanie danych przez banki spółdzielcze do innych instytucji i systemów	20
1.6.	Możliwości zmniejszenia obciążeń sprawozdawczych banków spółdzielczych – analiza powtórzeń w sprawozdawczości	23
	Obciążenia sprawozdawcze – wyniki badań z przedstawicielami banków spółdzielczych	25
2.1.	Wyniki wywiadów z przedstawicielami banków spółdzielczych	26
2.2.	Obciążenia sprawozdawcze – wyniki badań ankietowych Alterum/Kantar	31

3.	Wpływ obciążeń sprawozdawczych na kondycję sektora bankowości spółdzielczej i możliwości odciążenia banków spółdzielczych od nadmiernej sprawozdawczości	34
4.	Obraz sprawozdawczości banków spółdzielczych w UE na przykładzie Niemiec	40
4.1.	Sprawozdawczość niemieckich banków spółdzielczych	41
4.2.	Centralizacja usług informatycznych w niemieckim spółdzielczym sektorze bankowym i rola Atruvia	43
4.3.	Postulaty Federalnego Związku Niemieckich Banków Ludowych i Banków Raiffeisena (BVR) dotyczące właściwego regulowania małych i średnich banków	46
	PODSUMOWANIE RAPORTU – WNIOSKI I REKOMENDACJE	48
	Wnioski i rekomendacje wynikające z badań polskiego sektora bankowości spółdzielczej	49
	Wnioski wynikające z działań podejmowanych w Niemczech w celu zmniejszenia uciążliwości systemu regulacyjnego dla banków spółdzielczych	50
	Bibliografia	52

Cel badań, metody badawcze i struktura raportu

Przesłanki realizacji badania

Ważnym czynnikiem, wpływającym na rozwój polskiej bankowości spółdzielczej i jej rentowność, są regulacje. Presja regulacyjna nasiliła się w ostatnich kilkunastu latach. Globalny kryzys finansowy uwidocznił bowiem słabości europejskiego sektora bankowego. W celu jego wzmocnienia pojawił się szereg nowych rozwiązań regulacyjnych. Nowe regulacje związane są z bezpieczeństwem banków, poprawą zarządzania ryzykiem, ochroną konsumenta oraz przejrzystością oferowanych przez banki produktów finansowych.

Podstawowym celem zmian regulacyjnych i nowych regulacji było wzmocnienie bezpieczeństwa finansowego banków i poprawa standardów w zakresie zarządzania ryzykiem, przede wszystkim pod kątem kapitałowym i płynnościowym.

W kontekście finansowych i pozafinansowych konsekwencji globalnego kryzysu finansowego trudno się z tym nie zgodzić. Jednak skala nowych regulacji przerosła wszystkich. Liczba nowych regulacji była w ostatnich latach na tyle duża, że w sektorze bankowym mówi się o tsunami regulacyjnym. Problem wzrastających obciążeń można zobrazować, przedstawiając wzrost obciążeń regulacyjnych w zakresie regulacji bazylejskich, które od ponad trzech dekad wyznaczają standardy dotyczące obliczania adekwatności kapitałowej banków. Opis regulacji w I umowie kapitałowej z 1988 r. liczył 60 stron, w II umowie kapitałowej 350 stron, a w III umowie aż 6400 stron¹.

Regulacje mają awers i rewers². *„Z jednej strony powinny poprawiać bezpieczeństwo funkcjonowania banku, jego płynność, wymuszać lepsze zarządzanie ryzykiem kredytowym, rynkowym, operacyjnym i płynnością, zwiększając dla rynku przejrzystość funkcjonowania i kierowania. Jednak z drugiej – działania te wymagają więcej kapitału. Wzrost bezpieczeństwa całego sektora oznacza większe obciążenia daninami publicznymi i w ślad za tym – często wyższe koszty*

pozyskania kapitału, implikując spadek współczynników efektywności – ROA, ROE”³.

Wzrost liczby regulacji powoduje, że rosną także obciążenia sprawozdawcze banków. Instytucje regulujące, wprowadzając nowe regulacje, wymagają od banków sprawozdawczości w tym zakresie. Obok sprawozdawczości finansowej banki muszą wypełniać rozbudowane obowiązki związane ze sprawozdawczością ostrożnościową. Dodatkowo banki są obciążone sprawozdawczością wymaganą przez inne instytucje (np. Generalny Inspektorat Informacji Finansowej).

Obciążenia sprawozdawcze są szczególnie dotkliwe dla mniejszych banków. Regulacje są bowiem przygotowywane przede wszystkim pod kątem dużych banków europejskich o znacznie większych możliwościach ich implementacji. Średnie, a zwłaszcza małe banki (w tym banki spółdzielcze) ponoszą w związku z nowymi rozwiązaniami regulacyjnymi niewspółmierne obciążenia sprawozdawcze.

W kontekście obciążeń sprawozdawczych powraca nierozwiązany i budzący kontrowersje problem ograniczonej roli zasady proporcjonalności we wdrażaniu regulacji i nowych sprawozdań. Problem ten podnoszą od lat S. Kasiewicz i L. Kurkliński⁴. Zasada proporcjonalności ma przede wszystkim charakter deklaracyjny. Tymczasem z badań wynika, że banki spółdzielcze odczuwają brak jej stosowania⁵.

Główną przesłanką podjęcia badań nad obciążeniami sprawozdawczymi banków spółdzielczych były sygnały ze strony zarządów banków spółdzielczych, że obciążenia sprawozdawcze negatywnie wpływają na wyniki finansowe banków spółdzielczych, odciągają pracowników od obsługi klienta i obniżają konkurencyjność banków spółdzielczych, która i tak jest już nadszarpnięta przez utrzymujące się od dłuższego czasu niskie stopy procentowe.

1 <https://zeb-consulting.com/en-DE/cooperative-banks-manage-finance-risk-and-compliance> [Dostęp: 29.09.2021].

2 K. Kalicki, Makroekonomiczne i branżowe uwarunkowania szoku regulacyjnego oraz obciążeń daninami publicznymi sektora bankowego [w:] pr. zb. pod red. L. Kurklińskiego, B. Lepczyńskiego, Polityka państwa wobec sektora bankowego w Polsce. Konsekwencje sektorowe i makroekonomiczne, Warszawski Instytut Bankowości, ALTERUM, Warszawa 2019, s. 36.

3 Tamże.

4 Zob. S. Kasiewicz, L. Kurkliński, Respektowanie zasady proporcjonalności w opinii banków spółdzielczych na przykładzie rekomendacji KNF, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, Zeszyt Naukowy 168, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, 2018.

5 S. Kasiewicz, L. Kurkliński, Zasada proporcjonalności w świetle wyników badania ankietowego banków [w:] J. Czekaj, E. Miklaszewska, W. Sułkowska (red.), Rynek finansowy jako mechanizm alokacji zasobów w gospodarce, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, 2014, s. 242.

Głosy ze strony przedstawicieli sektora bankowości spółdzielczych były w materii obciążeń sprawozdawczych jednoznaczne. Przytoczmy trzy wypowiedzi z posiedzenia senackiej Komisji Budżetu i Finansów Publicznych, która odbyła się w dniu 9 lipca 2019 r.⁶:

- 1) P. Huzior (Przewodniczący Komisji Finansów Spółdzielczych w Krajowej Radzie Spółdzielczej) „Policzyliśmy, ile mamy tych sprawozdań w ciągu miesiąca i roku. Otóż SKOK mają do zrobienia 36 raportów, sprawozdań, a banki spółdzielcze – 46”. „(...) to jest mniej więcej 4–5 etatów w banku spółdzielczym, w zależności... Czyli ludzie na tych etatach zajmują się sprawozdawczością”.
- 2) K. Majerczyk-Żabówka (Prezes Zarządu Krajowego Związku Banków Spółdzielczych) „Kolejnym elementem, który warto przy okazji omawiania sprawozdawczości podnieść, jest brak jednolitego systemu definicji i pojęć, jak również brak instrukcji do wypełniania niektórych arkuszy i elementów sprawozdań”.
- 3) K. Majerczyk-Żabówka (Prezes Zarządu Krajowego Związku Banków Spółdzielczych) „Kolejnym elementem, który wynika ze sprawozdawczości, oprócz tych już wskazanych, są koszty, które generuje taka dodatkowa sprawozdawczość, ta sprawozdawczość, można powiedzieć, nienormatywna, czyli już bardziej informacja... Przecież banki, tak jak mówiłam, nie mogą już tego sporządzać ręcznie, bo zbiory danych są za duże, tak więc to wymaga pewnych narzędzi, a te narzędzia, jak wiemy, są kosztowne. I to też by trzeba uwzględnić. Bo często się mówi o ekonomice banków spółdzielczych, o tym, że mają niskie wskaźniki, ale czym innym jest zrobić system dla dużego banku komercyjnego, w tym system do sporządzania sprawozdawczości, a czym innym jest zrobić to dla banku spółdzielczego”.

Podjmując badania założyliśmy, że:

- 1) problem sprawozdawczości jest dotkliwy dla banków spółdzielczych z uwagi na szeroki zakres i dużą liczbę sprawozdań,
- 2) nadmierna sprawozdawczość może negatywnie wpływać na sytuację banków spółdzielczych i ograniczać ich możliwości rozwojowe.

Trzeba bowiem pamiętać, że banki spółdzielcze nie mają rozbudowanych komórek wewnętrznych, tak jak duże banki komercyjne, które mogłyby podołać rosnącym obciążeniom sprawozdawczym.

Cel badań, metody badawcze i struktura raportu

Głównym celem projektu było przeprowadzenie badania, jaki jest wpływ obowiązkowych obciążeń sprawozdawczych banków spółdzielczych na ich funkcjonowanie, kondycję finansową i konkurencyjność.

Na potrzeby badania sformułowano tezę, że obciążenia sprawozdawcze negatywnie wpływają na banki spółdzielcze, utrudniają im funkcjonowanie, zwiększają koszty administracyjne i pogarszają konkurencyjność.

Uściślijmy problem obciążeń sprawozdawczych. W naszym badaniu chodziło o uchwycenie problemu obciążeń związanych ze sprawozdawczością wymaganą przez instytucje publiczne. Badaniu podlegały obciążenia związane ze sprawozdawczością wymaganą przez Komisję Nadzoru Finansowego, Narodowy Bank Polski, Bankowy Fundusz Gwarancyjny i inne podmioty.

W celu obiektywizacji problemu obowiązkowej sprawozdawczości w badaniach, skupiliśmy się na liczbie, częstotliwości i zakresie sprawozdawczości. W badaniach nie odnosimy się do problemu zasadności zbierania niektórych informacji, choć zdajemy sobie sprawę, że część informacji jest mało istotna w kon-

6 Posiedzenie Komisji Budżetu i Finansów Publicznych (nr 168) w dniu 09-07-2019, <https://www.senat.gov.pl/prace/komisje-senackie/przebieg,8284,1.html> [Dostęp: 14.10.2021].

tekście celu ich gromadzenia.⁷ W badaniach zwróciliśmy jednak uwagę na zagadnienie dublowania gromadzonych przez instytucje publiczne informacji.

W celu przeprowadzenia badań wykorzystano następujące metody badawcze:

- ▶ desk research,
- ▶ badania literaturowe,
- ▶ badania za pomocą metody wywiadów swobodnych z prezesami i członkami zarządów banków

spółdzielczych oraz osobami bezpośrednio zajmującymi się sprawozdawczością zewnętrzną,

- ▶ badania metodą CATI wśród prezesów banków spółdzielczych Alterum/Kantar (w raporcie wykorzystano wyniki badań z września 2020 r.),
- ▶ rozmowy z przedstawicielami niemieckich banków spółdzielczych na temat ich doświadczeń w zakresie obciążeń sprawozdawczych.

Na potrzeby badań sformułowano następujące szczegółowe pytania badawcze:

- ▶ Jak obciążenia sprawozdawcze wpływają na działalność biznesową i wyniki finansowe banków spółdzielczych?
- ▶ Jak obciążenia sprawozdawcze wpływają na kontrybucję banków spółdzielczych do gospodarki i rentowność banków spółdzielczych?
- ▶ Jaką rolę w ograniczaniu obciążeń sprawozdawczych mógłby odgrywać bank zrzeszający?
- ▶ Jakie działania podejmują banki spółdzielcze w celu ograniczenia problemu kosztów związanych ze sprawozdawczością?

Pierwszym elementem badań była identyfikacja obciążeń sprawozdawczych w polskiej bankowości spółdzielczej. W ramach tego elementu ustalono przesłanki sprawozdawczości, czynniki wpływające na wzrost obciążeń sprawozdawczych, charakter raportowania danych przez banki spółdzielcze do poszczególnych instytucji (NBP, KNF, BFG, GUS, Ministerstwo Finansów, Rzecznik Finansowy). Istotnym elementem tej części projektu była także identyfikacja skali obciążeń (określono liczbę sprawozdań, ich objętość, ocenie podlegała również jakość wzorów sprawozdań). Ocenie poddano również problem powielania się (dublowania) informacji w poszczególnych sprawozdaniach.

Drugim elementem projektu były badania w formie wywiadów swobodnych. W ramach badań przeprowadzono wywiady z przedstawicielami banków spół-

7 Np. w ankiecie przeprowadzonej w 2016 r. banki spółdzielcze zgłaszały wątpliwości odnoszące się do Rekomendacji KNF, w tym: Rekomendacji G dotyczącej zarządzania ryzykiem stopy procentowej w bankach, a w szczególności postanowienia nr 5 i 6, m.in. pod kątem stosowania artykułów 97 (ust. 1) i 98 (ust. 5) CRD IV. Zastrzeżenia wynikały z konieczności analizowania wpływu stóp procentowych na bilansową zaktualizowaną wartość kapitału oraz badania ryzyka opcji i ryzyka krzywej dochodowości. Obecnie sytuacja ta nie uległa zmianie, tak jak i we wszystkich następnych przypadkach. Kolejne zastrzeżenia skierowano do Rekomendacji P dotyczącej zarządzania ryzykiem płynności finansowej banków, a w jej ramach postanowień (rekomendacji częściowych) nr 14 i 15. Chodziło zwłaszcza o obowiązek stosowania systemu wewnętrznych cen transferowych, z uwzględnieniem kosztów i korzyści w pomiarze rentowności i w procesie zatwierdzania nowych produktów, w obszarze istotnych linii biznesowych oraz wymóg zarządzania płynnością śróddzienną. W stosunku do Rekomendacji C dotyczącej zarządzania ryzykiem koncentracji, wątpliwości zgłaszano na temat postanowień (rekomendacji częściowe) nr 7.5, 7.7 i 7.10. Dotyczą one konieczności stosowania różnych miar i wskaźników ryzyka koncentracji, wykorzystywania adekwatnych modeli oraz już wprost w kwestii sprawozdawczości - zbyt dużych wymagań informacyjnych związanych z stosowaniem Rekomendacji W dotyczącej zarządzania ryzykiem modeli w bankach. Banki spółdzielcze zgłaszały uwagi do Rekomendacji S dotyczącej dobrych praktyk w zakresie zarządzania ekspozycjami kredytowymi zabezpieczonymi hipotecznie - jej postanowienia (rekomendacji częściowej) nr 20.3 lit. g. na temat konieczności sporządzania analiz w zakresie koncentracji geograficznej, w kontekście ryzyka kredytowego. Jeśli chodzi o Rekomendację U dotyczącą dobrych praktyk w zakresie bancassurance, a w jej ramach postanowienia (rekomendacji częściowe) nr 4 i 8.7, odnoszącego się do uwzględniania prowizji otrzymywanej przez bank z tytułu zawartych umów ubezpieczenia, wyliczanej na podstawie rachunku efektywnej stopy procentowej (ESP) oraz obowiązku raportowania do rady nadzorczej odmów wypłaty świadczeń, przypadków odstąpienia przez bank z wnioskiem o wypłatę świadczenia itp. Nałożone obowiązki należy zestawić ze śladową skalą otrzymywanych dochodów z tytułu ubezpieczeń w bankach spółdzielczych. W przypadku Rekomendacji W, postanowień (rekomendacji częściowych) nr 1.3; 3; 4; 8.2; 8.6; 9.6; 15; 16. Wątpliwości odnosiły się do stosowania zaawansowanych modeli i oceny ryzyka z nimi związanego (np. metody VaR, czy ekonometrycznych modeli DSGE) i wynikającego z tego raportowania. S. Kasiewicz, L. Kurkliński, Respektowanie zasady proporcjonalności w opinii banków spółdzielczych..., op. cit.

dzielczych o różnej wielkości i profilu działalności (banki typowo miejskie, banki z większym udziałem finansowania rolnictwa w bilansie). W badaniu uczestniczył również bank niezrzeszony. W wywiadach uczestniczyli prezesi banków spółdzielczych, członkowie zarządów odpowiedzialni za obszar finansów i ryzyka oraz osoby bezpośrednio odpowiedzialne za sprawozdawczość zewnętrzną. Na potrzeby projektu przeprowadzono również wywiad z prezesem jednego z systemów ochrony zrzeszenia. Z uwagi na pandemię wywiady zrealizowano głównie w formie wywiadów online (z wykorzystaniem aplikacji Teams).

Kolejnym elementem badania było poznanie doświadczeń zagranicznych w zakresie obciążeń sprawozdawczych. W projekcie skupiono się na doświadczeniach z niemieckiego sektora bankowości spółdzielczej. Wybór niemieckiego sektora bankowości spółdzielczej do badań był podyktowany przede wszystkim strukturalnym podobieństwem polskiej i niemieckiej bankowości spółdzielczej (m.in. dwustopniowością obu systemów). Niemiecka bankowość spółdzielcza należy również do największych sektorów bankowości spółdzielczej w UE. W tej części badań przedstawiono analizę nt. obciążeń sprawozdawczych małych

banków w Niemczech, bazującą na materiałach uzyskanych z BVR oraz kilku rozmowach z przedstawicielami niemieckich banków spółdzielczych.

Przedstawiliśmy również postulaty Federalnego Związku Niemieckich Banków Ludowych i Banków Raiffeisena (BVR) dotyczące właściwego regulowania małych i średnich banków.

W trzeciej części badań odnieśliśmy się do wpływu sprawozdawczości na kondycję polskiego sektora bankowości spółdzielczej. Wskażemy, jak obciążenia wpływają na rentowność i konkurencyjność banków spółdzielczych. W tej części wykorzystano badania CATI/Kantar. Nawiązano również do stosowania zasady proporcjonalności w dziedzinie sprawozdawczości.

W raporcie sformułowano rekomendacje dotyczące możliwości usprawnienia procesów raportowania w ramach banków spółdzielczych i na poziomie zrzeszeń. W rekomendacjach zaproponowano m.in. rozwiązania sprzyjające racjonalizacji obciążeń sprawozdawczych banków spółdzielczych, a zwłaszcza roli banków zrzeszających.

1.1. Rola i zakres sprawozdawczości we współczesnej bankowości spółdzielczej

Sprawozdawczość bankowa to zestaw informacji sporządzanych dla określonych odbiorców stosownie do ich potrzeb w zakresie analizy, oceny minionych procesów i projektowania przyszłych decyzji¹. Jej głównym celem i zadaniem jest przedstawienie różnych aspektów działalności banku, a przede wszystkim – pełnego i prawdziwego obrazu jego sytuacji finansowej pod względem efektywności i bezpieczeństwa.

Instytucje publiczne skupiają się na gromadzeniu informacji dotyczących bezpieczeństwa finansowego banków, co wynika z ich roli w zapewnieniu funkcjonowania rynku bankowego bez istotnych zakłóceń oraz jego stabilności.

Sprawozdawczość bankowa jest bardzo rozbudowana i obejmuje obecnie dziesiątki sprawozdań, raportów i wypełnionych formularzy przekazywanych licznym adresatom w zależności od ich potrzeb informacyjnych w cyklach miesięcznych, kwartalnych, rocznych lub ad hoc. Niektóre mierniki (np. wskaźnik płynności krótkoterminowej do 30 dni) są raportowane do Narodowego Banku Polskiego każdego dnia.

Zapotrzebowanie na informacje dotyczące działalności banków i ich relacji z klientami zgłasza z jednej strony kierownictwo banku (zarząd i rada nadzorcza), a z drugiej strony – instytucje zewnętrzne, którym są one potrzebne do wypełniania ich zadań związanych ze stabilnością sektora bankowego. W pierwszym przypadku chodzi o sprawozdawczość wewnętrzną (na potrzeby bieżącego zarządzania i kontroli właścicielskiej), a w drugim o sprawozdawczość zewnętrzną.

Ogólnie ujmując, sprawozdawczość realizowana jest na potrzeby nadzoru mikroostrożnościowego (skupiającego się na ryzyku i kondycji finansowej poszczególnych banków) oraz makroostrożnościowego (koncentrującego się na przeciwdziałaniu ryzyku systemowemu). Ważne są również cele związane ze sprawnym i bezpiecznym funkcjonowaniem systemu płatniczego. Banki spółdzielcze muszą również współdziałać i dostarczać informacji podmiotom realizującym programy wspierające rolnictwo (chodzi

tutaj o Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa) oraz udzielającym gwarancji (chodzi tu o bank rozwoju – BGK).

Zewnętrzna sprawozdawczość bankowa opiera się na trzech standardach: COREP, FINREP oraz LE². Pierwszy standard COREP (*Common Reporting*) to tzw. sprawozdawczość ostrożnościowa. Jej zasady zostały wydane przez Europejski Nadzór Bankowy (EBA), przede wszystkim na potrzeby sprawozdawczości w zakresie adekwatności kapitałowej. Drugi standard FINREP (*Financial Reporting*) to sprawozdawczość finansowa, a trzeci standard LE (*Large Exposures*) dotyczy dużych zaangażowań banków.

Standardy te były opracowywane przez CEBS, a następnie przez EBA i stopniowo rozbudowywane³. Od roku 2004 zostały wykorzystane w sprawozdawczości kierowanej przez banki do NBP w systemie informacji sprawozdawczej (SIS)⁴.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest sprawozdawczość banków spółdzielczych na potrzeby podmiotów zewnętrznych, z wyłączeniem sprawozdania finansowego wynikającego z ustawy o rachunkowości, na które składają się bilans, rachunek zysków i strat, zestawienie zmian w kapitale własnym, rachunek przepływów pieniężnych i informacja dodatkowa oraz sprawozdanie z działalności banku. W raporcie pomijamy również problematykę sprawozdawczość podatkowej.

Z punktu widzenia celu raportu, interesująca jest przede wszystkim sprawozdawczość wymagana przez instytucje zewnętrzne składające się na siatkę bezpieczeństwa finansowego (*financial safety net*). Są to instytucje działające w kierunku wzrostu stabilności finansowego systemu bankowego, stanowiące niezbędny element infrastruktury współczesnych systemów bankowych.

Przekazywane przez banki spółdzielcze informacje i dane mają głównie charakter tzw. statystyki ostrożnościowej. Cele statystyki ostrożnościowej są następujące⁵:

1 M. Zaleska (red.), *Współczesna bankowość*, t. I, Difin, Warszawa 2007, s. 565.

2 https://www.knf.gov.pl/dla_rynk/pakiet_crd4/sprawozdawczosc_bankowa [Dostęp: 20.09.2021].

3 Tamże.

4 Tamże.

5 A. Trzecińska, *Zakres zadań sprawozdawczych banków spółdzielczych*, Narodowy Bank Polski, Warszawa, wrzesień 2018, s. 4.

- 1) nadzorczy,
- 2) stabilnościowy,
- 3) mikroostrożnościowy i makroostrożnościowy.

Sprawozdawczość zewnętrzna jest obligatoryjna, a jej zakres i jej odbiorcy są ściśle określone przez prawo. W dużym stopniu jest ona pochodną regulacji systemu bankowego przez państwo. Znaczna część obowiązków w zakresie raportowania o sytuacji finansowej banków wynika z rozporządzeń Unii Europejskiej, np. z rozporządzenia dotyczącego wymogów ostrożnościowych.

Regulacje bankowe są wyrazem ingerencji państwa w system bankowy. Mają one uzupełniać działanie mechanizmu rynkowego i przywracać jego prawidłowe funkcjonowanie w razie wystąpienia różnych zakłóceń. Praktycznym wymiarem ingerencji państwa w system bankowy są regulacje zewnętrzne. Bankowe regulacje finansowe (bo one są najważniejsze) odnoszą się do zasad i przepisów, których muszą przestrzegać banki.

W efekcie, regulacje poprzez redukcję nadmiernego ryzyka w działalności banków przyczyniają się do zapewnienia stabilności systemu bankowego oraz zgodnie z doktryną słabszej strony kontraktu – do ochrony konsumenta na rynku bankowym. Można wyróżnić następujące rodzaje regulacji bankowych:

- ▶ o charakterze prewencyjnym lub następczym;
- ▶ ostrożnościowe posługujące się środkami strukturalnymi, które ograniczają zakres działania banków i zmieniają strukturę systemu bankowego oraz regulacje zmniejszające ryzyko, które jednakże nie ograniczają zakresu działalności prowadzonej przez banki;
- ▶ regulacje z perspektywy mikroekonomicznej mające na celu ochronę klientów bankowych;
- ▶ regulacje z perspektywy makroekonomicznej, które koncentrują się na ograniczeniu ryzyka systemowego⁶.

Rola regulacji bankowych i rozwiązań instytucjonalnych, mających zapewnić bezpieczeństwo finansowe bankom spółdzielczym, jest duża. Po pierwsze, sektor bankowości spółdzielczej jest regulowany na tych samych zasadach co sektor dużych banków komercyjnych. Po drugie, banki spółdzielcze dodatkowo funkcjonują w ramach instytucjonalnych systemów ochrony⁷, których celem jest zapewnienie wzajemnego wsparcia w zakresie płynności i wypłacalności, po to, żeby nie dochodziło do bankructw banków spółdzielczych⁸. Po trzecie, banki spółdzielcze funkcjonują w strukturach zrzeszeniowych.

Warto także podkreślić, że problemem sprawozdawczości banków spółdzielczych jest ograniczone stosowanie zasady proporcjonalności. Banki spółdzielcze muszą spełniać wymogi nieadekwatne do ich wielkości, które obciążają ich efektywność, co jest szczególnie widoczne w przypadku mniejszych banków spółdzielczych pod względem sumy bilansowej. Tymczasem banki spółdzielcze pełnią ważną rolę w bankowej obsłudze ludności i przedsiębiorstw na obszarach o mniejszym stopniu urbanizacji. Realizują również ideę zrównoważonej bankowości i ograniczają zjawisko wykluczenia finansowego, które w związku z cyfryzacją obsługi bankowej (nasilona się ona w czasie pandemii COVID-19), staje się istotnym wyzwaniem, szczególnie na obszarach wiejskich.

1.2. Charakterystyka standardów sprawozdawczych COREP, FINREP, LE, LR i w zakresie płynności

Sprawozdawczość bankowa obejmuje wiele informacji na temat sytuacji finansowej banków niezbędnych do sprawowania nad nimi efektywnego nadzoru. Banki spółdzielcze przekazują dane statystyczne na bazie jednostkowej, a banki zrzeszające – na bazie skonsolidowanej. Sprawozdawczość ukierunkowana jest na ocenę stabilności finansowej banków (w tym banków spółdzielczych).

Szczegółowy zakres informacji dotyczących sprawozdawczości banków został przedstawiony w rozporządzeniu wykonawczym Komisji (UE) nr

⁶ D. Heremans, B. Bouckaert, G. De Geest (red.): *Encyclopedia of Law and Economics*. Vol. 3, *The Regulation of Contracts*. Cheltenham, 2000, s. 959 (cyt. za: P. Gołędzinowski, *Wpływ regulacji systemu bankowego na jego efektywność*, „Materiały i Studia” NBP, Zeszyt nr 235, s. 26).

⁷ Są to spółdzielcze systemy ochrony.

⁸ Zob. art. 22a ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających.

680/2014 ustanawiającym wykonawcze standardy techniczne w zakresie sprawozdawczości nadzorczej instytucji⁹ zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013. Wskazane rozporządzenie zostało zmodyfikowane przez rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2020/429 z dnia 14 lutego 2020 r.

W ramach pakietu COREP banki muszą cyklicznie dostarczać informacji stanowiących podstawę obliczania funduszy własnych oraz danych dotyczących poziomu wymogów kapitałowych na pokrycie poszczególnych rodzajów ryzyka bankowego (kredytowego, rynkowego i operacyjnego). Te informacje umożliwiają ocenę poziomu współczynników adekwatności, które stanowią we współczesnej bankowości podstawę oceny bezpieczeństwa finansowego banków¹⁰.

Banki muszą również przekazywać pakiet FINREP – łącznie 40 zestawów danych, które stanowią uzupełnienie sprawozdawczości COREP: dane o bilansie banku i dane uzupełniające (formularz FB i FIN), dane o rachunku zysków i strat (FR), o rachunku przepływów pieniężnych (FP), zestawieniu zmian w kapitale własnym (FK) i inne informacje o banku (FIN).

Sprawozdania LE stanowią wyodrębniony rodzaj sprawozdawczości obsługiwanej przez System Informacji Sprawozdawczej (SIS)¹¹. Banki muszą informować o znacznych zaangażowaniach (powyżej 100 tys. zł w przypadku zrzeszonych banków spółdzielczych oraz 500 tys. zł dla pozostałych banków w ramach sprawozdania NB3000) i dużych ekspozycji (LE) pojedynczych klientów.

Kolejnym pakietem sprawozdawczym jest pakiet dotyczący wskaźnika regulacyjnej dźwigni finansowej (LR – Leverage Ratio)¹² – jest złożony z 6 arkuszy, które zawierają 241 pól. Banki muszą przekazywać

informacje dotyczące wskaźnika dźwigni finansowej w cyklu kwartalnym.

Banki muszą również przysyłać sprawozdania dotyczące wskaźników płynności: krótkoterminowego wskaźnika pokrycia płynności LCR, długoterminowego stabilnego finansowania NSFR i dodatkowych wskaźników monitorowania płynności ALM.

1.3. Wzrost obowiązków banków spółdzielczych w zakresie sprawozdawczości zewnętrznej

Ściśle z regulacjami związana jest konieczność spełnienia przez banki różnorodnych wymogów sprawozdawczych. Umożliwia ona organom nadzorczym monitorowanie przestrzegania przez banki obowiązujących regulacji i przyczynia się do wzrostu transparentności systemu bankowego. Banki spółdzielcze w Polsce, podobnie jak spółdzielnie kredytowe w innych krajach Unii Europejskiej, cierpią na nadmiar regulacji. Nawet jeśli różne sprawozdania się nie dublują, to te same informacje w danym sprawozdaniu, szczególnie w wersji kwartalnej FINREP, pojawiają się kilkanaście razy w różnych agregacjach w różnych miejscach, co wydłuża czas pracy nad danym sprawozdaniem w związku z powielaniem tych samych danych. Preregulowanie spółdzielczego sektora bankowego ogranicza możliwości ich samodzielnego rozwoju, uniemożliwiając oferowanie klientom atrakcyjnych cenowo produktów oraz generuje bezsensowne koszty sporządzania niezliczonych i bardzo szczegółowych sprawozdań dla władz nadzorczych¹³. Nadmiar regulacji i związane z tym obowiązki raportowania różnorodnych aspektów działalności najbardziej obciążają małe banki spółdzielcze. Tę niekorzystną sytuację mogłoby zmienić faktyczne respektowanie w praktyce zasady proporcjonalności, obowiązującej w krajach członkowskich UE¹⁴. Zgodnie z tą zasadą banki z reguły są zwolnione ze sporządzania sprawozdań (wypełniania ich części) odnoszących się do działalności biznesowej, której one nie prowadzą lub ma dla nich znikome znaczenie. Jednakże praktyka wygląda inaczej, zwłaszcza gdy dana działalność ma charakter ślado-

9 Rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 680/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. ustanawiającego wykonawcze standardy techniczne dotyczące sprawozdawczości nadzorczej instytucji zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 (Dz. U. L 191 z 28.6.2014 s.1 z późn. zm.).

10 Por. F. Paszko, Ocena zakresu informacji nadzorczej zawartej w bazyjskich pakietach sprawozdawczych [w:] E. Gruszevska, A. Matel, E. Kuzionko-Ochrymiuk, Zarządzanie organizacją, finanse i inwestycje, Tom II, Białystok 2018, s. 136.

11 Instrukcja uzupełniająca do formularzy dotyczących dużych zaangażowań (LE), Warszawa, październik 2011.

12 Jest to relacja funduszy własnych Tier1 do średniej wartości łącznych skonsolidowanych aktywów (<https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/>).

13 Por. To co małe powinno być chronione. Rozmowa z Maciejem Palejem Prezesem Banku Spółdzielczego Muszyna-Krynica-Zdrój, „Bank Wspólnych Sił” 1/2017, s. 4.

14 Tamże.

wy, ale jednak występuje. Regulator i nadzorca działa na zasadzie 0-1, nie dostrzegając wagi ryzyka, gdyż tak jest znacznie łatwiej i nie bierze się odpowiedzialności za swoje oceny.

Na przestrzeni lat zwiększała się zarówno liczba instytucji, do których banki były zobowiązane składać sprawozdania, jak i liczba i zakres przekazywanych do nich danych. Spowodowane to było zwiększeniem zakresu regulacji bankowych, m.in. w odpowiedzi na globalny kryzys finansowy i gospodarczy w latach 2008-2009. Zmiany w obszarze sprawozdawczości bankowej wynikają też ze zmiany taksonomii sprawozdań i konieczności dostosowania ich do wymogów Europejskiego Nadzoru Bankowego. Uwzględniając tylko sprawozdania składane do NBP, liczba obowiązków sprawozdawczych w ciągu ostatnich 5 lat zwiększyła się w następujący sposób:

- ▶ 2015 – miesięcznie – 10; kwartalnie – 18; roczne – 26
- ▶ 2016 – miesięcznie – 10; kwartalnie – 23; roczne – 23
- ▶ 2017 – miesięcznie – 12; kwartalnie – 24; roczne – 29
- ▶ 2018 – miesięcznie – 13; kwartalnie – 24; roczne – 29
- ▶ 2019 – miesięcznie – 13; kwartalnie – 24; roczne – 30
- ▶ 2020 – miesięcznie – 13; kwartalnie – 24; roczne – 30.

Wzrost liczby sprawozdań ilustruje też inny przykład. Banki spółdzielcze przestały do banku zrzeszającego za grudzień 2015 r. w programie aSIST 27 sprawozdań, a za grudzień 2019 r. już 36 sprawozdań. W szczególności znacznie wzrosła liczba sprawozdań wymaganych przez BFG.

Samych sprawozdań, zawierających informacje o kredytach, średniej wielkości bank spółdzielczy musi składać co kwartał 19 sztuk. Są to następujące sprawozdania: (LCR DA EBA ITS/ IPS LIQUIDITY, Monrepany, korekty, sekurytyzacja, FINREP, NB300/MB300, zgłoszenie zaangażowania, COREP OF EBA ITS, COREP LR EBA ITS PL, LE EBA ITS PL, NSFR EBA ITS, Encumbrance NBP ITS, ALMM, LO NBP ITS, kredyty MDM, PLD, zapotrzebowanie na limit akcji kredytowej

i dopłat do oprocentowania kredytów klęskowych planowanych do udzielenia w danym roku, zapotrzebowanie na limit akcji kred. i dopłat CSK, PLG FGP, PLG FGR, Informacje o Banku).

Bardzo uciążliwe dla banków są częste zmiany w zakresie wymaganych sprawozdań, występujące praktycznie co kwartał. Dotyczą one głównie szczegółowości przedstawianych danych oraz układu formularzy, co powoduje konieczność ciągłej modyfikacji programów informatycznych stosowanych do ich sporządzania. Przedstawiciele banków spółdzielczych zwracają również uwagę na inne utrudnienie związane z wymogiem podawania w sprawozdaniach kwot pieniężnych raz w złotych, innym razem również w groszach bądź w tysiącach złotych. W sprawozdaniach finansowych banku generalnie uwzględniane są także grosze, co przy wypełnianiu sprawozdań, w których grosze nie występują, wymaga uciążliwych zaokrągleń. Aby więc ułatwić sprawozdawczość w bankach spółdzielczych, należałoby we wszystkich sprawozdaniach uwzględniać grosze.

Obecnie lista odbiorców różnych sprawozdań składanych przez banki spółdzielcze jest bardzo długa i obejmuje następujące instytucje:

1. Narodowy Bank Polski,
2. Główny Urząd Statystyczny,
3. Bankowy Fundusz Gwarancyjny,
4. Generalny Inspektorat Informacji Finansowej,
5. Ministerstwo Finansów,
6. Komisja Nadzoru Finansowego,
7. Grupa Polskiego Funduszu Rozwoju,
8. Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami / Instytut Ochrony Środowiska,
9. Banki zrzeszające banki spółdzielcze,
10. Systemy Ochrony Zrzeszeń,
11. Agencja Restrukturyzacji i Rozwoju Rolnictwa,
12. Bank Gospodarstwa Krajowego i inne podmioty.

W wypełnianiu obowiązków sprawozdawczych banki spółdzielcze uzyskują wsparcie ze strony banków

zrzeszających, które informują je o nowych regulacjach i opracowują materiały ułatwiające sporządzanie obowiązkowych sprawozdań. Spółdzielcza Grupa Bankowa (SGB) w związku ze zmianami w taksonomii opracowała dokument „Sprawozdania ITS EDBA informacja dodatkowa” stanowiące kompendium wiedzy w zakresie sprawozdań w nowej taksonomii XBRL EBA. Bank zrzeszający stara się również wyjaśniać pracownikom lokalnych banków spółdzielczych drogą telefoniczną lub elektroniczną problemy związane z wypełnianiem określonych formularzy.

Zrzeszone banki spółdzielcze znaczną część obowiązkowych sprawozdań składają do odbiorców zewnętrznych poprzez bank zrzeszający, który dokonuje ich wstępnej weryfikacji i następnie przesyła je do poszczególnych instytucji. Dotyczy to w szczególności takich instytucji jak: NBP, BFG i KNF. Stopień automatyzacji wypełniania obowiązków sprawozdawczych banki spółdzielcze oceniają w zależności od posiadanych systemów informatycznych na poziomie 60-80%. Jednakże sprawozdania przygotowane w sposób automatyczny lub półautomatyczny często wymagają ręcznej korekty lub uzupełnienia.

1.4. Raportowanie danych przez banki spółdzielcze do instytucji tworzących sieć bezpieczeństwa finansowego w Polsce – rodzaje sprawozdawczości i zakres informacji

Poniżej scharakteryzowano obowiązki informacyjne banków spółdzielczych wobec instytucji tworzących sieć bezpieczeństwa finansowego. Rolą tych instytucji jest ochrona społeczeństwa przed stratami spowodowanymi niewypłacalnością banków i przed ryzykiem systemowym, mogącym doprowadzić do głębokiego kryzysu finansowego. W warunkach polskich do tej grupy instytucji zalicza się:

1. Narodowy Bank Polski,
2. Komisję Nadzoru Finansowego,
3. Bankowy Fundusz Gwarancyjny.

Banki spółdzielcze muszą przekazywać do Narodowego Banku Polskiego szeroki zestaw danych. Obowiązki informacyjne banków spółdzielczych wobec NBP są bardzo rozbudowane i mają swoją podstawę prawną w ustawie o Narodowym Banku Polskim

z dnia 29 sierpnia 1997 r. Zgodnie bowiem z art. 23 ust. 2 ustawy o Narodowym Banku Polskim „Naczelnne organy państwowe, organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego, banki i inne osoby prawne, jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi oraz inni przedsiębiorcy:

- 1) przekazują NBP dane niezbędne do ustalania polityki pieniężnej i okresowych ocen sytuacji pieniężnej państwa;
- 2) uczestniczący w obrotach z zagranicą – przekazują NBP dane niezbędne do sporządzenia bilansu płatniczego oraz międzynarodowej pozycji inwestycyjnej;
- 3) przekazują NBP, na jego żądanie, dane niezbędne do analiz ryzyka systemowego”¹⁵.

Z ust. 3 cytowanego art. 23 wynika natomiast, że „banki przekazują ponadto na żądanie NBP dane niezbędne do oceny ich sytuacji finansowej oraz stabilności i ryzyka systemu bankowego”.

Inną ważną podstawą prawną przekazywania sprawozdań do NBP jest uchwała nr 71/2016 z dnia 22 grudnia 2016 r. (Dz. Urz. NBP z 2017 r., poz. 1 z późn.zm.) w sprawie trybu i szczegółowych zasad przekazywania przez banki do Narodowego Banku Polskiego danych niezbędnych do ustalania polityki pieniężnej i okresowych ocen sytuacji pieniężnej państwa oraz oceny sytuacji finansowej banków i ryzyka sektora bankowego¹⁶.

Banki spółdzielcze sporządzają sprawozdania dla NBP w cyklach miesięcznych (na przekazanie sprawozdań bank ma 15 dni roboczych).

Sprawozdawczość banków wymagana przez NBP obejmuje¹⁷:

- 1) sprawozdawczość finansową i ostrożnościową,
- 2) sprawozdawczość na potrzeby polityki monetarnej,

¹⁵ Ustawa o Narodowym Banku Polskim z dnia 29 sierpnia 1997 r., Dz. U. z 2020 r. poz. 2027.

¹⁶ Instrukcja uzupełniająca pakiet FINREP jednostkowy (FINPL), NBP, listopad 2020 r., s. 1.

¹⁷ <https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/sprawozdawczosc/form/formularze.html> [dostęp: 21.09.2021].

- 3) sprawozdawczość banków na potrzeby statystyki obrotu gotówkowego,
- 4) sprawozdawczość banków na potrzeby inwestycji w papiery wartościowe (SHS).

Sprawozdawczość finansowa i ostrożnościowa jest bardzo rozbudowana, do czego przyczyniły się zmiany regulacyjne z ostatnich kilkunastu lat. Zgodnie z uchwałą 71/2016 banki spółdzielcze do NBP w ramach sprawozdawczości finansowej przekazują tzw. FINREP jednostkowy obejmujący dane finansowe banków oraz listę klientów, wobec których zaangażowanie banku jest znaczące, klientów podlegających zgłoszeniu do Komisji Nadzoru Finansowego oraz klientów, wobec których zaangażowanie z tytułu instrumentów pochodnych jest wysokie (NB300 jednostkowe i skonsolidowane). Uchwała narzuca również przekazywanie informacji o liczbie oraz wartości transakcji oszukańczych.

Sprawozdawczość ostrożnościowa na potrzeby NBP to COREP, LE, LR, IP Losses, LCR, NSFR, obciążenia aktywów (AE). Wybuch pandemii COVID-19 spowodował, że NBP uchwałą 62/2020 Zarządu NBP wprowadził nowy obowiązek raportowy dotyczący informacji na temat ekspozycji kredytowych objętych moratoriumami oraz programami gwarancji publicznych, wprowadzonymi w związku z pandemią (COVID-19). Ponadto banki spółdzielcze zobligowane są do sprawozdawczości na potrzeby statystyki w zakresie inwestycji w papiery wartościowe (SHS).

Kolejnym zbiorem informacji przekazywanym przez banki spółdzielcze jest sprawozdawczość monetarna (MONREP) oraz na potrzeby inwestycji w papiery wartościowe. Sprawozdawczość monetarna obejmuje przekazywanie do NBP informacji istotnych dla prowadzenia polityki pieniężnej: o stopach procentowych w banku, wielkości zadłużenia i dynamice kredytu, wielkości i strukturze podaży pieniądza, ocenie sytuacji pieniężnej kraju oraz informacji dotyczących analizy i prognozy rozwoju rynku finansowego, a także innych prac analitycznych i prognostycznych.

Zgodnie z Zarządzeniem nr 19/2016 Prezesa NBP z dnia 17 sierpnia 2016¹⁸ r. (i jego nowelizacjami) od dnia 1 lipca 2018 r. banki posiadające umowę o wa-

runkach pobierania i odprowadzania waluty polskiej i czynnościach z tym związanych zobowiązane są przekazywać do NBP kwartalne informacje sprawozdawcze zawierające o¹⁹:

- 1) liczbie posiadanych bankomatów,
- 2) liczbie banknotów lub monet przeliczonych, przesortowanych i sprawdzonych pod kątem autentyczności, ponownie wprowadzonych do obrotu, odprowadzonych do NBP oraz znajdujących się na stanie banku/ przedsiębiorcy.

Sprawozdawczość ta umożliwia NBP weryfikację skali recyklingu banknotów i monet oraz pozwala rozpoznać przyczyny zjawisk zachodzących na rynku obrotu gotówkowego, a tym samym zwiększyć bezpieczeństwo wszystkich jego uczestników²⁰.

Kolejny obszar sprawozdawczości banków spółdzielczych stanowią sprawozdania składane do NBP na potrzeby rezerwy obowiązkowej. Stosowne informacje przekazywane są codziennie poprzez bank zrzeszający. Obowiązek ten nie jest uciążliwy dla banku, ponieważ system informatyczny umożliwia wygenerować potrzebne dane automatycznie.

Ważnym elementem sprawozdawczości bankowej jest przekazywanie przez banki NBP miesięcznych danych niezbędnych do sporządzania bilansu płatniczego oraz międzynarodowej pozycji inwestycyjnej. Do tego zobligowane są te banki spółdzielcze, które posiadają aktywa zagraniczne lub zobowiązania wobec nierezydentów. Raportują one dane na ten temat do banku zrzeszającego, który następnie sporządza zbiorcze dane dla NBP.

Warto podkreślić, że pakiety FINREP i NB300 stanowią zbiór danych dla innych odbiorców (w tym instytucji tworzących sieć bezpieczeństwa finansowego). Do odbiorców informacji należą podmioty krajowe (Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Główny Urząd Statystyczny, Bankowy Fundusz Gwarancyjny, Ministerstwo Finansów, Związek Banków Polskich) oraz zagraniczne (Europejski Bank Centralny)²¹.

18 ZARZĄDZENIE NR 19/2016 PREZESA NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO z dnia 17 sierpnia 2016 r. w sprawie sposobu i trybu przeliczania, sortowania, pakowania i oznaczania opakowań banknotów i monet oraz wykonywania czynności związanych z zaopatrywaniem banków w te znaki.

19 Instrukcja wypełniania formularzy sprawozdawczych. Instrukcja w zakresie sporządzania kwartalnych informacji sprawozdawczych dotyczących liczby urządzeń, przeliczania i sortowania banknotów i monet oraz ich ponownego wprowadzania do obrotu obowiązująca od 1 stycznia 2021 r., Departament Emisyjno-Skarbcowy NBP, Warszawa 2020 r., s. 4.

20 Tamże.

21 A. Trzecińska, Zakres..., op. cit., s. 13.

Kolejną instytucją publiczną, która wymaga od banków spółdzielczych znacznych pakietów danych jest Urząd Komisji Nadzoru Finansowego (UKNF). Dane przesyłane do UKNF przez banki spółdzielcze są wykorzystywane w związku z nadzorem mikroostrożnościowym. Do UKNF trafia znaczna część danych przesyłanych przez banki do NBP, który następnie je do tej instytucji przekazuje.

Do 31 stycznia danego roku banki spółdzielcze przekazują do UKNF informacje o liczbie otwartych podstawowych rachunków płatniczych, co pół roku informują o nadużyciach finansowych w obszarze płatności, a co kwartał przekazują podstawowe informacje o banku. Zawierają one takie dane jak: charakterystyka otoczenia konkurencyjnego banku, główne produkty i usługi bankowe, system informatyczny banku, system informacji zarządczej dla kierownictwa banku, system kontroli wewnętrznej, program/regulamin przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, sieć oddziałów oraz pozostałych placówek banku, koncentracja portfela kredytowego w stosunku do branż, właściciele, skład rady nadzorczej i zarządu oraz informacje o jednostkach zależnych banku.

Te informacje są wykorzystywane w procesie badania i oceny nadzorczej (BION). Celem procesu badania i oceny nadzorczej (BION) jest identyfikacja wielkości i charakteru ryzyka, na jakie narażony jest bank, ocena jakości wewnątrzbankowego procesu zarządzania ryzykiem, ocena poziomu kapitału pokrywającego ryzyko wynikające z działalności, oceny zgodności działania banku z odpowiednimi ustawami i regulacjami oraz identyfikacji nieprawidłowości w prowadzonej przez bank działalności²².

Dla potrzeb procesu BION corocznie każdy bank zostaje przyporządkowany do jednej z czterech kategorii. Duże banki spółdzielcze o sumie bilansowej większej niż 500 mln zł zaliczane są do Kategorii III, a banki o sumie bilansowej poniżej 500 mln zł kwalifikuje się do Kategorii IV.

Wszystkie ocenianie obszary otrzymują jedną z 7 ocen mieszczących się w przedziale od 1 do 4, ze zmianą oceny co 0,5 pkt. Dla oceny końcowej obowiązuje skala ocen od 1 do 4, z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku (4 jest najgorszą oceną). Nato-

miast ocena końcowa jest średnią ważoną z oceny poszczególnych obszarów, a jej interpretacja jest następująca:

- ▶ 1 – 1,75 ogólna sytuacja banku jest dobra;
- ▶ 1,76 – 2,5 ogólna sytuacja zadawalająca;
- ▶ 2,51 – 3,25 ogólna sytuacja budzi zastrzeżenia;
- ▶ 3,26 – 4 ogólna sytuacja jest bardzo niekorzystna.

W przypadku banków spółdzielczych ocenie w każdym cyklu BION obligatoryjnie podlegają następujące obszary²³:

- ▶ ryzyko kredytowe i ryzyko koncentracji kredytowej w bankach, w których ocena poziomu ryzyka kredytowego nadana w wyniku kwartalnej analizy zza biurka przynajmniej w jednym z dwóch kwartałów poprzedzających datę BION lub według stanu na datę BION była gorsza niż 2,5;
- ▶ zagadnienia badane w ramach bloku tematycznego System kontroli wewnętrznej w innych niż ww. rodzajach ryzyka (w przypadku banków niebędących uczestnikami IPS);
- ▶ zagadnienia badane w ramach bloku tematycznego Realizacja zaleceń/ Rekomendacji w innych niż ww. rodzajach ryzyka.

Podstawą procesu BION jest kwestionariusz zawierający ponad 200 pytań, wypełniony przez zarząd banku, dokumenty sporządzane w banku (raporty, analizy, regulacje i zestawienia), dane sprawozdawcze oraz inne informacje pozyskane przez UKNF w trakcie bieżącego nadzoru sprawowanego nad bankiem, w tym informacje uzyskane w wyniku: czynności związanych z licencjonowaniem, analizy zza biurka, czynności kontrolnych na miejscu w banku²⁴.

Dla potrzeb badania w trybie BION uproszczony, który dopuszczono w 2020 r. ze względu na pandemię Covid-19, banki spółdzielcze dostarczają następujące materiały, w przypadku²⁵:

22 Metodyka badania i oceny nadzorczej banków komercyjnych, zrzeszających oraz spółdzielczych (Metodyka BION), Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa, 28 kwietnia 2021 r., s. 4.

23 Tamże, s. 18-19.

24 Tamże, s. 22.

25 Tamże, s. 23-26.

- ▶ oceny poziomu ryzyka: dane ilościowe inne niż zawarte w sprawozdawczości obowiązkowej banku bądź raportach cyklicznych przekazywanych przez banki do nadzoru, raporty zarządcze banku, ankiety i informacje pozyskiwane od banków ad hoc;
- ▶ oceny jakości zarządzania: dane dotyczące strategii banku, informacje o strukturze organizacyjnej banku, z uwzględnieniem podziału kompetencji pomiędzy członkami zarządu oraz funkcjonującymi w banku komitetami, agendy i protokoły z posiedzeń rady nadzorczej/komitetu audytu rady nadzorczej, agendy z posiedzeń zarządu banku oraz sformalizowane tabelaryczne zestawienie dotyczące wszystkich obszarów ryzyka. W tym przypadku chodzi m.in. o informacje na temat: zarządzania ryzykiem, kontroli wewnętrznej, wymogów kapitałowych, obowiązujących w banku limitów w zakresie ryzyka kredytowego, rynkowego, operacyjnego, płynności, adekwatności kapitałowej i innych rodzajów ryzyka, dla których bank wprowadził limity, okresowych raportów i analiz sporządzanych w ramach systemu informacji zarządczej przeznaczonych dla rady nadzorczej, zarządu banku, komitetów oraz podmiotu dominującego wobec banku, dotyczących obszarów zarządzania ryzykiem (w tym w warunkach awaryjnych), planowania finansowego, kontroli wewnętrznej, komórki ds. zgodności, realizowanych przez bank projektów, 30 największych udziałowców banku spółdzielczego, kredytów konsorcjalnych, kredytów udzielonych z odstępstwem i stosowania zasad ładu korporacyjnego.

Za opracowanie i prawidłowość przekazanych materiałów na potrzeby procesu BION oraz zgodność z przepisami prawa odpowiedzialne jest kierownictwo banku²⁶. Przygotowanie informacji na potrzeby BION ze względu na znaczny poziom szczegółowości wychodzący poza dane sprawozdawcze systematycznie przekazywane do NBP i innych instytucji, liczne pytania wymagające odpowiedzi opisowych znacznie angażuje w banku nie tylko pracowników odpowiedzialnych za zarządzanie ryzykiem, ale także osoby z innych komórek i kierownictwo banku. Dane pozyskiwane na rzecz BION nie są przydatne do bieżącego zarządzania bankiem. Prace związa-

ne z BION kosztują bank szacunkowo 2 etaty przez okres kilku tygodni, a pracę samego prezesa, który przed złożeniem podpisu musi przeczytać i sprawdzić wszystkie raporty, można oszacować na 2-3 dni robocze.

Kolejną instytucją publiczną wobec której banki spółdzielcze mają zobowiązania sprawozdawcze jest Bankowy Fundusz Gwarancyjny. Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz.U. z 2016 r. poz. 996) nakłada na banki spółdzielcze szereg obowiązków informacyjnych. Ich celem jest zapewnienie Funduszowi dostępu do danych potrzebnych do realizacji jego ustawowych zadań, w tym dotyczących²⁷:

- ▶ opracowania, aktualizacji i oceny wykonalności planów przymusowej restrukturyzacji;
- ▶ przygotowania przymusowej restrukturyzacji;
- ▶ dokonania niezbędnych oszacowań.

Zrzeszone banki spółdzielcze przekazują wymagane przez BFG sprawozdania za pośrednictwem banku zrzeszającego. Część informacji sporządzana jest w trybie miesięcznym, część co kwartał i część raz do roku. Każdego miesiąca banki spółdzielcze przekazują informacje o wartości środków objętych ochroną gwarancyjną oraz o wartości środków gwarantowanych. Kwartalnie przekazywane są następujące dane:

- ▶ informacje o systemie ochrony;
- ▶ informacje o zamiarze wniesienia części obowiązkowych składek na fundusz gwarancyjny;
- ▶ informacje o zamiarze wniesienia części obowiązkowych składek na fundusz przymusowej restrukturyzacji.

Dwa razy do roku przekazywane są²⁸:

- ▶ informacje o podstawach obliczania oraz o wysokości funduszy ochrony środków gwarantowanych;

26 Zob. Wystąpienie pokontrolne, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, KBF.411.001.01.2016 I/16/001, s. 4 [Dostęp: 14.10.2021].

27 ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROZWOJU I FINANSÓW z dnia 25 maja 2017 r. w sprawie informacji niezbędnych do opracowania, aktualizacji i oceny wykonalności planów przymusowej restrukturyzacji i grupowych planów przymusowej restrukturyzacji.

28 Tamże.

Zaś informacje roczne obejmują:

- ▶ informacje dotyczące wybranych zobowiązań oraz środków gwarantowanych, niezbędne do wyliczenia składek – należy je przekazać w terminie miesiąca od dnia zatwierdzenia rocznych sprawozdań finansowych przez walne zgromadzenia;
- ▶ informacje o nadzwyczajnym wsparciu ze środków publicznych.

Niezwłocznie, nie później niż w terminie 5 dni roboczych od dnia otrzymania informacji o wysokości składki, banki są zobowiązane przekazać informacje o zamiarze wniesienia części obowiązkowych składek na fundusz gwarancyjny. W takim samym trybie należy przekazywać informacje o zamiarze wniesienia części obowiązkowych składek na fundusz przymusowej restrukturyzacji²⁹.

Wypełnianie przez banki obowiązków sprawozdawczych wobec BFG ułatwia Moduł BFG-Informacja. Pozwala on realizować w systemie aSist cały cykl sprawozdawczy, który obejmuje wprowadzanie danych do sprawozdania (ręcznie, automatycznie lub poprzez zasilanie za pomocą importu), wyliczanie wartości na podstawie reguł kalkulacyjnych, uzgadnianie danych i wygenerowanie sprawozdań w wymaganym przez nadzorcę formacie XML.

Banki (w tym spółdzielcze) składają również informacje do Ministerstwa Finansów. W związku z koniecznością uzyskania przez instytucje finansowe oświadczeń o rezydencji podatkowej posiadaczy rachunków otwartych między 1 stycznia 2016 r. a 30 kwietnia 2017 r. (tzw. okres przejściowy), przygotowane zostały dla banków ułatwienia im pracę specjalne formularze rocznych sprawozdań:

- ▶ formularz CRS-1(2) dot. danych za lata 2016-2018 oraz
- ▶ formularz CRS-1(3) dot. roku 2019 i następnych.

Oba te formularze zastąpiły stosowany wcześniej formularz CRS-1(1). Zmiana ta wynika z przepisów wprowadzonych ustawą z dnia 4 kwietnia 2019 r. o zmianie

ustawy o wymianie informacji podatkowych z innymi państwami oraz niektórych innych ustaw.

1.5. Raportowanie danych przez banki spółdzielcze do innych instytucji i systemów

Banki spółdzielcze przekazują informacje (w tym dane finansowe) do Generalnego Inspektora Informacji Finansowej (GIIF). Określone obowiązki w obszarze sprawozdawczości na banki spółdzielcze nakłada bowiem również ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz.U. poz. 723, z późn. zmianami). Zgodnie z art. 72 tej ustawy banki spółdzielcze, tak jak wiele innych tzw. obowiązanych podmiotów, mają obowiązek informowania GIIF o przeprowadzonych przez nie tzw. transakcjach ponadprogowych, a więc takich, których równowartość przekracza 15 000 euro oraz składania tzw. SAR-ów (ang. Suspicious Activity Reports) odnośnie transakcji podejrzanych, tj. takich, których okoliczności wskazują, że mogą mieć związek z praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu³⁰.

Obowiązek raportowania dotyczy³¹:

- ▶ przyjętej wpłaty lub dokonanej wypłaty środków pieniężnych w formie gotówkowej lub bezgotówkowej, a więc również przelewów i przekazów pieniężnych, o równowartości przekraczającej 15 000 euro;
- ▶ zrealizowanego transferu środków pieniężnych o równowartości przekraczającej 15 000 euro, w tym także transferu środków pieniężnych spoza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na rzecz odbiorcy, którego dostawcą usług płatniczych jest instytucja obowiązana;
- ▶ przeprowadzonej transakcji kupna lub sprzedaży wartości dewizowych, której równowartość przekracza 15 000 euro, albo pośredniczenia w zawarciu takiej transakcji.

29 Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 9 lipca 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu, trybu i terminów przekazywania Bankowemu Funduszowi Gwarancyjnemu informacji innych niż przekazywane do Narodowego Banku Polskiego i do Komisji Nadzoru Finansowego, niezbędnych do wykonywania zadań Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, Dz.U.2019.1299.

30 <https://kancelaria-skarbiec.pl/raje-podatkowe/giif.html> [Dostęp: 14.10.2021].

31 Zob. art. 72 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu.

Zgodnie z przepisami banki (w tym banki spółdzielcze) są zobowiązane informować Główny Urząd Statystyczny o powyższych transakcjach w terminie 7 dni od dnia ich realizacji.

Następną instytucją, do której należy przekazywać informacje, jest Główny Urząd Statystyczny. Banki spółdzielcze zobowiązane są sporządzać następujące sprawozdania do GUS:

- ▶ kwartalne: Z-03 i Z-05;
- ▶ roczne: F-03, G02b, F-02o, I-01, PNT-01, PNT-02/u, Z-02, Z-05, Z-06a

Kwartalne sprawozdanie Z-03 dotyczy zatrudnienia i wynagrodzenia w bankach. Jego celem jest określenie liczby, dynamiki i zróżnicowania zatrudnienia. Należy je przekazać do GUS w terminie do 11 dni po kwartale sprawozdawczym.

Natomiast sprawozdanie Z-05 dotyczy badania reprezentacyjnego popytu na pracę. W badaniu tym uczestniczą banki wybierane w drodze losowania. Celem badania jest uzyskanie informacji na temat: popytu zrealizowanego (liczby pracujących), popytu niezrealizowanego (wolnych miejsc pracy), nowo utworzonych miejsc pracy, zlikwidowanych miejsc pracy³². Raport z badania kwartalnego należy złożyć do 6. dnia roboczego po kwartale sprawozdawczym.

Roczne sprawozdanie F-03 to 4-stronicowe sprawozdanie o stanie i ruchu środków trwałych w przedsiębiorstwie. Dostarcza ono informacji o wartości brutto środków trwałych, nakładach na ich budowę, zakup i ulepszenie oraz na temat amortyzacji i finansowania środków trwałych³³.

Ponadto banki spółdzielcze składają do GUS następujące formularze:

- ▶ G-02b Sprawozdanie bilansowe nośników energii i infrastruktury ciepłowniczej;
- ▶ PNT-01 Sprawozdanie o działalności badawczej i rozwojowej (B+R);

- ▶ PNT02/u Sprawozdanie o innowacjach w sektorze usług;
- ▶ Z-02 Sprawozdanie o kosztach pracy
- ▶ Z-05 Badanie popytu na pracę;
- ▶ Z-06 Sprawozdanie o osobach pracujących w banku, ich wynagrodzeniach i czasie pracy.

Banki spółdzielcze muszą wypełniać również obowiązki informacyjne systemu Ognivo – to wdrożona we wrześniu 2016 r. przez Krajową Izbę Rozliczeniową (KIR) aplikacja, która umożliwia elektroniczną wymianę informacji między bankami a innymi podmiotami uprawnionymi do uzyskiwania informacji o rachunkach klientów objętych tajemnicą bankową, np. taką informacją zainteresowani są komornicy sądowi³⁴. Ognivo znacznie usprawnia proces obowiązkowego przekazywania przez banki odpowiedzi na kierowane do nich zapytania i reklamacje ze strony takich podmiotów jak: banki, ZUS, Poczta Polska, urzędy skarbowe, izby celne, inne administracyjne organy egzekucyjne oraz komornicy sądowi. Każdy z tych podmiotów uzyskuje w tym systemie tylko te informacje, które są mu niezbędne do wykonywania jego czynności i do pozyskania których jest uprawniony. Ognivo pomaga także klientom banków sprawnie przenosić rachunki z banku do banku, a spadkobiorcom osób zmarłych uzyskiwać informacje o pozostawionych przez nich rachunkach bankowych. W procesie pozyskiwania przez uprawnione podmioty informacji o rachunkach bankowych uczestniczy KIR, który prowadzi Centralną Informację o Rachunkach Bankowych (CIRB).

Mianowicie uprawniony podmiot, np. komornik sądowy prowadzący postępowanie egzekucyjne składa w banku wniosek dotyczący rachunków danego klienta (proces ten jest w dużym stopniu zautomatyzowany). Następnie bank obligatoryjnie kieruje zapytanie w tej sprawie do CIRB, a ta wysyła zapytania do wszystkich banków i SKOK-ów. Każdy bank oraz SKOK ma obowiązek udzielenia informacji niezwłocznie, ale nie później niż w terminie 3 dni roboczych od dnia otrzymania zapytania z CIRB. Centralna Informacja na podstawie udzielonych odpowiedzi przekazuje zbiorczą informację o rachunkach do banku lub SKOK-u, który przyjął wniosek. Przekazywana zbiorcza informacja zawiera wskazanie podmiotów, które prowadzą albo prowadziły

³² <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/osrodki/osrodek-badan-i-analiz-rynu-pracy/sprawozdania/formularze-i-objasnienia/z-05/> [Dostęp: 14.10.2021].

³³ Formularz F-03 można znaleźć pod adresem: <http://form.stat.gov.pl/formularze/2020/passive/F-03.pdf> [Dostęp: 14.10.2021].

³⁴ <https://www.kir.pl/administracja/ognivo/> [Dostęp: 14.10.2021].

rachunek, takie dane jak numer rachunku, informację czy jest on nadal prowadzony, czy jest to rachunek wspólny oraz informację o umowach rachunku bankowego rozwiązanych albo wygasłych z przyczyn określonych w Prawie bankowym (z powodu śmierci posiadacza rachunku albo braku dyspozycji dotyczących rachunku przez okres 10 lat). Informacja może być dostarczona wnioskodawcy przez bank lub SKOK odpłatnie, przy czym opłata nie może być wyższa niż koszt wygenerowania takiej informacji. W celu otrzymania dodatkowych informacji dotyczących rachunku (np. jego salda), wykraczających poza zakres informacji określonych ustawą, wnioskodawca musi udać się do banku lub SKOK-u, w którym rachunek jest lub był prowadzony i bank ten ma obowiązek udzielić mu stosownej informacji³⁵. Banki każdego miesiąca otrzymują setki zapytań w systemie Ognivo, ale dzięki automatyzacji załatwianie tych spraw przez banki nie jest dla nich uciążliwe

Kolejnym ważnym odbiorcą informacji od banków spółdzielczych jest Rzecznik Finansowy. Zgodnie z art. 33 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym (Dz.U. z 2019 r. poz. 2279) banki spółdzielcze muszą corocznie, w terminie 45 dni od zakończenia roku kalendarzowego, przekazywać Rzecznikowi sprawozdanie dotyczące³⁶:

- ▶ liczby złożonych w banku reklamacji;
- ▶ wartości uznanych i nieuwzględnionych roszczeń, wynikających z wniesionych reklamacji;
- ▶ informacji o wartości roszczeń zgłoszonych w pozwach i kwot zasądzonych prawomocnymi orzeczeniami sądów na rzecz klientów w okresie sprawozdawczym.

Od 13 stycznia 2018 r. na mocy tzw. ustawy o STIR z dnia 24 listopada 2017 r.³⁷ na bankach ciąży obowiązek przekazywania do Krajowej Izby Rozliczeniowej informacji o transakcjach realizowanych poprzez rachunki bankowe przez tzw. klientów kwalifikowanych. Wprowadzenie STIR ma na celu przeciwdziałanie

nie wykorzystywaniu sektora finansowego do wyłudzeń skarbowych³⁸.

STIR to relatywnie nowe narzędzie służące do przeciwdziałania przestępczości podatkowej, wyłudzeniom na gruncie podatku VAT i praniu brudnych pieniędzy. *„Istota mechanizmu STIR sprowadza się do tego, iż jest to system teleinformatyczny izby rozliczeniowej służący do przetwarzania według określonych algorytmów danych przekazywanych przez banki oraz SKOK-i w celu ustalenia wskaźnika ryzyka wykorzystywania sektora bankowego do wyłudzeń skarbowych, zwłaszcza w zakresie podatku VAT”*³⁹.

STIR jest narzędziem pozwalającym na monitorowanie rachunków firmowych tzw. podmiotów kwalifikowanych. Podmiotami kwalifikowanymi są zgodnie z art. 119zg. Ordynacji podatkowej osoby fizyczne będące przedsiębiorcami w rozumieniu art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, osoby fizyczne prowadzące działalność zarobkową na własny rachunek, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

Monitoring STIR nie obejmuje przepływów finansowych ani kont osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej. Należy wyróżnić dwa rodzaje transakcji klientów kwalifikowanych: międzybankowe i wewnątrzbankowe. Dane dotyczące transakcji międzybankowych STIR pobiera automatycznie z KIR, zatem banki w związku z tymi transakcjami nie mają żadnych dodatkowych obowiązków w zakresie sprawozdawczości/raportowania. Natomiast KIR nie ma wglądu do transakcji wewnątrzbankowych. Banki muszą zatem każdego dnia na odpowiednich formularzach sporządzać zestawienia tych transakcji zrealizowanych na rachunkach rozliczeniowych przedsiębiorców i wysyłać przygotowane pliki do KIR. Generowanie plików następuje za pomocą określonego programu komputerowego, wysyłane są one również drogą elektroniczną. Jednak nie odbywa się to bez udziału pracownika banku. Średni nakład pracy związanej z funkcjonowaniem STIR banki spółdzielcze szacują na jedną roboczogodzinę każdego dnia roboczego.

35 KIR Centralna informacja, <https://www.centralnainformacja.pl/o-usłudze/pytania-i-odpowiedzi/> [Dostęp: 14.10.2021].

36 <https://rf.gov.pl/sprawozdanie-dla-podmiotow-ryнку-finansowego-za-2020-rok/> [Dostęp: 14.10.2021].

37 Ustawa z dnia 24 listopada 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania wykorzystywaniu sektora finansowego do wyłudzeń skarbowych (Dz.U. z 2017 r. poz. 2491).

38 System Teleinformatyczny Izby Rozliczeniowej (STIR), Biuletyn Podatkowy dla Branży Finansowej, Komentarz eksperta 9/2020, 4 listopada 2020 (<https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/tax/articles/podatki-w-branzy-finansowej-komentarze-ekspertow/system-teleinformatyczny-izby-rozliczeniowej-STIR.html>).

39 M. Macudziński, System Teleinformatyczny Izby Rozliczeniowej (STIR) – nowe narzędzie zwalczania wyłudzeń skarbowych, Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu 3(6)/2018, s. 76.

Banki spółdzielcze składają również sprawozdania do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). Banki są zobowiązane do 5 października każdego roku złożyć bezpośrednio do ARiMR „Zapotrzebowanie na limit akcji kredytowej dopłat do oprocentowania kredytów klęskowych planowanych do udzielenia w danym roku” oraz do 11 września każdego roku „Zapotrzebowania na limit akcji kredytowej i dopłat CSK”. Następuje to na przesłanych do banku formularzach ARiMR w sposób automatyczny, nie stanowi więc większego obciążenia dla banku.

Warto również wspomnieć, że banki spółdzielcze sporządzają też kilka raportów dla Banku Gospodarstwa Krajowego dotyczących gwarancji kredytowych tego banku. Są one składane w zależności od rodzaju gwarancji na bieżąco (Fundusz Gwarancji Płynnościowej), co miesiąc i co kwartał oraz w trybie rocznym. Od BGK banki otrzymują odpowiednie formularze, które w dużym stopniu wypełnia się automatycznie.

1.6. Możliwości zmniejszenia obciążeń sprawozdawczych banków spółdzielczych – analiza powtórzeń w sprawozdawczości

Z przeprowadzonej analizy obowiązkowej sprawozdawczości wynika, że obciążenia sprawozdawcze banków spółdzielczych mogłyby być mniejsze, co miałyby pozytywny wpływ na funkcjonowanie banków spółdzielczych, a w szczególności na ich efektywność. Stwierdziliśmy bowiem, że istnieją możliwości odciążenia banków spółdzielczych poprzez uporządkowanie i usunięcie części sprawozdawczości, zwłaszcza tych ich elementów, które powielają te same informacje.

Jeśli chodzi o powielanie informacji to najwięcej zbieżności występuje pomiędzy sprawozdawczością na potrzeby statystyki monetarnej i sprawozdawczością ostrożnościową. Rozumiemy, że inne cele przyświecają sprawozdawczości monetarnej i ostrożnościowej, jednak powtórzenia, które występują w tej sprawozdawczości stwarzają niepotrzebne obciążenia dla banków (w tym banków spółdzielczych). Różnice w przedstawianiu danych występujące między FINREP i MONREP są nieznaczne, które należałoby uporządkować, ponieważ po stronie banków stwarzają niepotrzebne problemy interpretacyjne. Z przeprowadzonych badań wynika, że niepotrzebne zbieżności występują

również pomiędzy FINREP a COREP i niektórymi sprawozdaniami na rzecz BFG.

Problem stanowi również powtarzanie się wymaganych informacji w ramach tego samego sprawozdania. Zbieżności występują m.in. między formularzami dotyczącymi aktywów finansowych (F04.03.1, F04.04.1) a formularzami (FBN009 i FBN010)40. Z innymi formularzami pokrywa się również formularz FBN031A dotyczący aktywów podporządkowanych – pożyczki i obligacje podporządkowane. W ramach FINREP powtórzenia występują również w zakresie sprawozdawczości dotyczącej należności nieobsługiwanych terminowo.

Żeby wyjaśnić na czym polega skala powtórzeń lub konieczności przedstawiania zbliżonych informacji (przedstawienie ich w innej formie nie stanowi wartości dodanej dla instytucji publicznych wykorzystujących te dane) odwołajmy się jeszcze raz do sprawozdawczości FINREP w zakresie obligacji. Pytania dotyczące obligacji znajdziemy w następujących formularzach: F 04.04.1b, F 04.04.1c, F 18.00a, b, c, FBN009A_1, FBN009A_3, FBN009C, FBN014A, FBN018BR_2, FBN021_1, FBN021_2, FBN031A, FIN005_1.

W sprawozdaniu FINREP powtarzają się również pytania dotyczące kwot udziałów w banku zreszającym, kredytów inwestycyjnych, zysku netto, obligacji kredytowego i depozytowego.

Niepotrzebne powtórzenia występują również między formularzem FBN31A a sprawozdaniem SHS (*Securities Holding Statistics*), które jest wymagane w związku z potrzebami statystyki inwestycji w papiery wartościowe. W sprawozdaniu SHS są przedstawiane stany posiadanych obligacji, które w zbliżonej formie banki spółdzielcze przesyłają również w comiesięcznym sprawozdaniu FINREP.

W obowiązkowej sprawozdawczości występują również obszary, które dla większości sektora banków spółdzielczych stanowią niepotrzebne obciążenie i należałoby je usunąć. Na potrzeby określenia zwróciliśmy się do zarządów kilku banków spółdzielczych z pytaniem, które z obecnie stosowanych obowiązków sprawozdawczych należałoby usunąć. Z otrzymanych odpowiedzi wynika, że w przypadku banków spółdzielczych niepotrzebna wydaje się sprawozda-

40 Zob. Instrukcja uzupełniająca pakiet FINREP jednostkowy (FINPL), Departament Statystyki NBP, Warszawa 2020, s. 40-42.

nie MONREP (statystyka dealerska – emisje). Przytoczmy jedną z wypowiedzi: „banki, które nie emitują obligacji, muszą przysyłać co miesiąc puste sprawozdanie z informacją NIE przy emisji”.

Do sprawozdań, których mogłyby banki spółdzielcze nie przysyłać z uwagi na to, że są w praktyce odzwierciedleniem sprawozdania FINREP możemy zaliczyć kwartalne sprawozdanie Asset Encumbrance EBA ITS PL.

Wątpliwości budzi niski próg zaangażowań znaczących w sprawozdaniu NB300 i MB300. Zgodnie z dokumentem NBP pt. Instrukcja uzupełniająca pakiet NB300⁴¹ w formularzu NB300 w przypadku banków spółdzielczych wykazywani są klienci, wobec których całkowite zaangażowanie banku osiąga wartość po-

wyżej 100 tys. (wyjątek stanowią banki nie zrzeszone, które funkcjonują samodzielnie – próg jest wówczas wyższy i wynosi powyżej 500 tys. zł).

Warto rozważyć podniesienie tego progu, który wydaje się z punktu widzenia ostrożnościowego celu tej sprawozdawczości zbyt niski, niepotrzebnie angażujący pracowników banków spółdzielczych. Postulujemy podniesienie progu do 200 tys. zł.

Banki spółdzielcze powinny być zwolnione z sprawozdania Pegaz (na potrzeby bilansu płatniczego).

Przeprowadzona analiza upoważnia do sformułowania postulatu o konieczności powołania zespołu złożonego np. z pracowników ZBP, niezależnych ekspertów oraz przedstawicieli banków spółdzielczych, którego zadaniem byłoby przedstawienie rekomendacji upraszczających obowiązkową sprawozdawczość przesyłaną w cyklach miesięcznych, kwartalnych i rocznych przez banki spółdzielcze.

41 <https://www.nbp.pl/statystyka/sprawozdawczosc/form/instrukcja-NB300.pdf> [Dostęp: 15.11.2021].

Obciążenia sprawozdawcze – wyniki badań z przedstawicielami banków spółdzielczych

2.1. Wyniki wywiadów z przedstawicielami banków spółdzielczych

Istotnym elementem raportu było poznanie opinii prezesów banków spółdzielczych na temat obciążeń sprawozdawczych. Badanie polegało na przeprowadzeniu wywiadów z prezesami banków spółdzielczych i/lub wyznaczonymi przez nich pracownikami¹. Do badań wybrano banki spółdzielcze z województwa pomorskiego, kujawsko-pomorskiego, warmińsko-mazurskiego oraz mazowieckiego o zróżnicowanej wielkości pod względem aktywów. Łącznie przeprowadzono ponad 10 wywiadów z przedstawicielami banków spółdzielczych (w strukturze wywiadów przeważały banki spółdzielcze z grupy SGB, przeprowadziliśmy również jeden wywiad z wiceprezesem banku działającego samodzielnie). Banki różniły się również wielkością aktywów. Ich aktywa zawierały się bowiem w przedziale od 100 mln zł do powyżej 1 mld zł (wśród badanych banków przeważały banki o aktywach w zakresie od 500 do 750 mln zł). Badane banki różniły się również pod względem obsługiwanych grup klientów, choć w badaniu największą rolę odegrały banki typowo miejskie (z miast do 50 tys. mieszkańców).

Badanie przeprowadzono w okresie wrzesień 2020 – wrzesień 2021. Część spotkań odbyła się w siedzibach banków spółdzielczych, jednak z uwagi na zastraszającą się pandemię Covid-19 głównym kanałem rozmów były spotkania online (Microsoft Teams).

Przeprowadzając badanie zapewniliśmy przedstawicieli banków spółdzielczych o poufności ich wypowiedzi i spostrzeżeń. Opis wyników badania przedstawiono więc w takiej formie, żeby w żaden sposób nie można było zidentyfikować banku udzielającego odpowiedzi.

Na potrzeby badania sformułowano następujące pytania, które przed rozmową (wywiadem) były przesyłane do banków spółdzielczych:

- ▶ Jak w czasie zmieniała się liczba obowiązków sprawozdawczych (ostatnie pięć lat)?
- ▶ Czy często następują zmiany w zakresie wymaganych sprawozdań? Jaki mają one charakter?

- ▶ Czy w banku spółdzielczym jest wydzielona komórka z pracownikami ds. sprawozdawczości? Jakie komórki/departamenty są zaangażowane w wypełnianie obowiązków sprawozdawczych?
- ▶ Ile osób zajmuje się wyłącznie sprawozdawczością i ile osób sporządza sprawozdania, wykonując inne obowiązki?
- ▶ Jak duże jest obciążenie sprawozdawczością w przeliczeniu na pełne etaty, jakie są szacunkowe roczne koszty w PLN spełniania przez BS wymogów w zakresie sprawozdawczości (prosimy o wyszczególnienie kosztów pracy + innych kosztów)?
- ▶ Jaki procentowy udział mają koszty związane z obowiązkami sprawozdawczymi w strukturze kosztów administracyjnych. Prosimy o szacunek.
- ▶ Jaki jest stopień automatyzacji procesów wypełniania obowiązków sprawozdawczych?
- ▶ Jaka jest rola banku zrzeczającego w wypełnianiu obowiązków sprawozdawczych (czy wspiera banki spółdzielcze w wypełnianiu obowiązków sprawozdawczych, czy stanowi dodatkowe obciążenie)? Prosimy o podanie konkretnych przykładów?
- ▶ Jak dalece sprawozdania się dublują?
- ▶ Jaki jest wpływ obowiązkowej sprawozdawczości na biznes kierowanego przez Pana Prezesa/Panią Prezes Banku?
- ▶ Jakie możliwości usprawnienia procesów raportowania w ramach banków spółdzielczych i na poziomie zrzeszeń widzi Pani/Pan Prezes?
- ▶ Obciążenia sprawozdawcze a kontrybucja banków spółdzielczych do gospodarki i wpływ na rentowność banków, czy nadmierne obciążenia sprawozdawcze nie spowalniają transformacji cyfrowej banków spółdzielczych?
- ▶ Jaką rolę w ograniczaniu obciążeń sprawozdawczych powinien odegrać bank zrzeczający?
- ▶ Jakie działania podejmują banki spółdzielcze w celu ograniczenia problemu kosztów związanych ze sprawozdawczością?

¹ Na potrzeby badania wykorzystano koncepcję wywiadu swobodnego. Zgodnie z założeniami tej metody badawczej rozmówcy (prezesi banków) znali przed wywiadem główne zagadnienia, poruszane podczas rozmów.

Powyższą listę pytań przekazywaliśmy bankom spółdzielczym z reguły na tydzień przed wywiadem. Niektóre banki udzieliły nam również odpowiedzi na pytania w formie pisemnej.

Z badań wynika, że w ostatnich pięciu latach liczba i zakres przekazywanych informacji wzrosła. Instytucje publiczne oczekują od banków spółdzielczych coraz bardziej szczegółowych informacji. Cytujemy jedną z wypowiedzi naszych rozmówców: „(...) dokonano również sporych zmian w poszczególnych sprawozdaniach miesięcznych i kwartalnych rozszerzając je w ten sposób, by pokazać te same dane w różnych odniesieniach i agregacjach. Proces uszczegółowienia sprawozdań bardzo wpłynął na obowiązki sprawozdawcze banków”.

Wzrost obowiązków sprawozdawczych wynikał ze zmian obowiązujących przepisów prawnych i wdrażania nowych regulacji. W rozmowach wskazywano, że wzrosły przede wszystkim obowiązki sprawozdawcze w stosunku do Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. Prezesi banków spółdzielczych podkreślali także, że ich banki odchodzą od kredytowania rolnictwa, nastawiając się w większym stopniu na obsługę osób fizycznych i małych przedsiębiorców. Coraz mniejsze znaczenie dla banków spółdzielczych miały więc obowiązki związane z przekazywaniem informacji do ARiMR. Sprawozdawczość do ARiMR będzie stanowiła w przyszłości znikome obciążenie. Rozmówcy z banków spółdzielczych podkreślali również, że obowiązki sprawozdawcze na potrzeby postępowań komorniczych skutecznie ograniczył sprawnie działający system Ognivo².

W rozmowach podkreślano również, że informacje, o które pytają instytucje zewnętrzne i ich szczegółowość oraz układ przekraczają zakres informacji gromadzonych w bankowych bazach danych, a to z kolei stwarza problemy sprawozdawcze i podnosi koszt sprawozdawczości.

W badanych bankach podkreślano również, że w badanym okresie wzrastały obowiązki związane z ankietami poza tzw. sprawozdawczością obowiązkową. Przykładowo banki spółdzielcze muszą przysyłać cykliczną ankietę informatyczną, którą wysyłają zespoły odpowiedzialne za sprawy IT w bankach spółdzielczych.

Kolejne pytanie dotyczyło zmian w zakresie wymaganych sprawozdań. Nasi rozmówcy wskazywali, że zmiany dokonywane są często i związane są m.in. ze zmianami taksonomii sprawozdań. Cytujemy wypowiedź jednego z rozmówców „sprawozdania rozszerzane są o dodatkowe formularze, zmienia się sposób prezentacji danych”. Zmiany wynikały w ostatnim okresie m.in. ze zmian rozporządzenia 575/2013 w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych. Duży wpływ na zmiany w sprawozdawczości w ostatnim czasie miały wytyczne EBA.

Jedno z pytań dotyczyło stosowanych przez banki spółdzielcze rozwiązań organizacyjnych na potrzeby sprawozdawczości i kosztów związanych ze sprawozdawczością. W żadnym badanym przez nas mniejszym banku spółdzielczym (pon. 200 mln zł aktywów) nie wyodrębniono komórki ds. sprawozdawczości. Wówczas za przygotowanie sprawozdawczości odpowiedzialni są pracownicy pionu księgowego, kredytowego i ryzyka. Wskazywano w wypowiedziach, że sprawozdawczość odrywa ich od codziennych zadań.

W większych bankach spółdzielczych (suma bilansowa powyżej 500 mln zł) najczęściej są wyodrębnione komórki ds. sprawozdawczości, które są wspierane przez inne komórki w banku (np. przez wydział ryzyk bankowych, wydział obsługi informatycznej, wydział analiz kredytowych, stanowisko HR, zespół finansowo-księgowy). W takich komórkach organizacyjnych pracuje ok. 2-3 osób.

W niektórych badanych bankach spółdzielczych były osoby zatrudnione na etacie, których głównym zadaniem było realizowanie obowiązków sprawozdawczych. Większa część badanych banków deklarowała jednak, że nie ma u nich osób zajmujących się wyłącznie sprawozdawczością. Jednak w przypadku takiego rozwiązania z reguły wzrastała liczba osób zaangażowanych w sprawozdawczość finansową.

W bankach bez wydzielonej komórki ds. sprawozdawczości w największym stopniu raportowaniem zajmują się pracownicy zespołu finansowo-księgowego i sprawozdawczości oraz zespołu analiz i ryzyk bankowych. Może to być nawet 6 osób. Spotyka się też takie rozwiązanie, że istnieje jeden Zespół Zarządzania Ryzykiem, Analiz i Sprawozdawczości, który odpowiada za całość przekazywanych sprawozdań obowiązkowych do NBP, KMF i BFG. Taki zespół liczy kilka osób, które

2 Ognivo to system wymiany informacji o klientach banków pomiędzy bankami a podmiotami do tego uprawnionymi (zob. więcej na stronach KIR).

Tabela 1. Rozwiązanie organizacyjne i liczba pracowników zaangażowanych w przygotowywanie sprawozdawczości na potrzeby instytucji zewnętrznych a wielkość banku spółdzielczego

Wielkość sumy bilansowej banku spółdzielczego na koniec 2020 r.	Stosowane rozwiązania organizacyjne, liczba etatów
poniżej 100 mln zł	Brak wydzielonego stanowiska. Sprawozdawczość obsługuje obszar finansowo-księgowo.
ok. 170 mln zł	4 pracowników (jeden pracownik z pionu zarządzania ryzykiem większość czasu pracy poświęca na wypełnianie formularzy); sprawozdawczość angażuje 2 etaty w banku.
ok. 300 mln zł	W wypełnianie obowiązków sprawozdawczych zaangażowane są osoby z większości wydziałów z uwagi na szeroki zakres danych objętych raportowaniem. Pracami koordynuje pion finansowy. W banku nie ma pracowników, którzy byliby odpowiedzialni tylko za wypełnianie sprawozdań.
ok. 380 mln zł	Zespół ds. sprawozdawczości, analiz i ryzyk bankowych (pracują w nim 3 osoby). Informacje cząstkowe przygotowują pracownicy zajmujący się kredytami (5 osób) i depozytami (5 osób). W proces przygotowywania informacji na potrzeby sprawozdawczości jest zaangażowana komórka zgodności, kadr, księgowości i ASI.
ok. 580 ml zł	3 etaty, wydzielona komórka organizacyjna ds. sprawozdawczości.
ok. 500 mln zł	1 i ¾ etatu, szacunkowy koszt brutto 187,5 tys. zł (koszt pracy 175 tys. zł, 12 tys. zł – licencja sprzęt, wsparcie). Łączne zaangażowanie 6 etatów; brak dedykowanej osoby.
ok. 600 mln zł	Całościowo za sprawozdawczość obowiązkową odpowiada Zespół Zarządzania Ryzykiem Analiz i Sprawozdawczości. W banku funkcjonuje wydzielone stanowiska na potrzeby sprawozdawczości związanej z przeciwdziałaniem praniu brudnych pieniędzy i finansowaniu terroryzmu. 3 etaty, przy średnim koszcie na pracownika 100 tys. zł.
powyżej 1 mld zł	Różne komórki są zaangażowane w proces przygotowywania sprawozdawczości. Łączne zaangażowanie na poziomie 5-6 etatów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wywiadów i pisemnych odpowiedzi udzielonych przez przedstawicieli banków spółdzielczych biorących udział w badaniu.

zajmują się wyłącznie sprawozdawczością: w miesiącu niekwartalnym przez 6-7 dni roboczych, a na zakończenie kwartału, półrocza i roku 17 dni roboczych.

W niektórych badanych bankach spółdzielczych udało się uzyskać informacje o liczbie etatów i szacunkowych kosztach rocznych związanych z koniecznością spełniania wymogów sprawozdawczych.

W przeliczeniu na pełne etaty obciążenie sprawozdawczością najczęściej jest szacowane na poziomie 2 etatów, co kosztuje w skali rocznej od 150 do 200 tys. zł. Do tego dochodzą koszty systemu operacyjnego i wszelkie związane z tym nakłady. Banki spółdzielcze szacują całkowite koszty związane z obowiązkami sprawozdawczymi na poziomie 1 do 2% wszystkich kosztów administracyjnych, przy czym szacunek zależał od wielkości banku.

Podczas rozmów często podnoszono problemy kadrowe występujące w bankach spółdzielczych. Problemem jest fluktuacja kadr i znalezienie pracowników o odpowiednich kwalifikacjach. Ten problem występuje przede wszystkim w mniejszych miejscowościach, zlokalizowanych blisko dużych miast.

Niezwykle istotnym zagadnieniem jest automatyzacja procesów związanych ze sprawozdawczością. Ma ona bowiem charakter proefektywnościowy i pozwala na ograniczenie (rozmówcy mocno podkreślali ten aspekt w wywiadach) potencjalnych błędów w przekazywaniu informacji. Z przeprowadzonych wywiadów wynika, że znaczna część sprawozdań jest obecnie przygotowywana w sposób automatyczny lub półautomatyczny. Z przeprowadzonych rozmów wynika, że poziom automatyzacji związany z przygotowywaniem sprawozdawczości na potrzeby

instytucji zewnętrznych wzrasta. Można przyjąć (na podstawie wypowiedzi przedstawicieli banków spółdzielczych), że ok. 70% czynności wykonywanych jest w sposób automatyczny). Jednak poziom automatyzacji jest silnie uzależniony od systemu informatycznego, który bank spółdzielczy wykorzystuje.

Przedstawiciele banków spółdzielczych wskazywali jednak, że relatywnie często przygotowywane sprawozdania wymagają przeprowadzenia ręcznej korekty lub uzupełnienia. W rozmowach wskazywano, że część sprawozdań cały czas musi być przygotowywana ręcznie. Decydowały o tym wymagane dane i ograniczenia systemowe.

W jednym z badanych banków zasygnalizowano, że w przypadku sprawozdania NBP dotyczącego ewidencji pieniądza i urządzeń w banku dane muszą wprowadzać ręcznie na podstawie np. inwentur z systemu operacyjnego.

W tabeli 2 przedstawiono pracochłonność wybranych sprawozdań obowiązkowych. Obliczenia przekazał nam wiceprezes jednego z badanych banków (obliczenia dotyczą dużego banku spółdzielczego).

Łączna pracochłonność związana ze sprawozdawczością obowiązkową w badanym dużym banku spółdzielczym wyniosła ponad 5 tys. godzin. Ta wartość robi wrażenie i pokazuje skalę obciążenia banków spółdzielczych obowiązkową sprawozdawczością.

Rola banków zrzeszających sprowadza się przede wszystkim do weryfikacji przesyłanych przez banki spółdzielcze informacji. Na ogół oceniano dobrze lub bardzo dobrze współpracę z bankiem zrzeszającym.

W rozmowach wskazywano również, że niektóre sprawozdania (lub ich część) sporządza bank zrzeszający, odciążając tym samym banki spółdzielcze. Chodzi tutaj np. o część danych z raportu dla KNF w zakresie usług płatniczych. Z przeprowadzonych rozmów wynika, że wsparcie banków spółdzielczych ze strony banku zrzeszającego w zakresie obciążeń sprawozdawczych sprowadza się do następujących czynności:

- 1) konsultacje telefoniczne oraz e-mailowe,
- 2) przygotowywanie materiałów pomocniczych wspierających banki spółdzielcze w realizacji obowiązków sprawozdawczych.

W rozmowach podkreślano, że banki zrzeszające posiadają w swoich strukturach doradców pomagających bankom spółdzielczym w realizowaniu obowiązków sprawozdawczych. Jeden z rozmówców podał przykład wsparcia ze strony banku zrzeszającego: „gdy pracownik ma wątpliwości co do tego, jakie dane mają zostać uwzględnione w danym sprawozdaniu i w konkretnej pozycji, wtedy pracownicy służą pomocą w rozstrzygnięciu wątpliwości”.

W rozmowach podkreślano, że banki zrzeszające sprawdzają przygotowywane przez banki spółdzielcze sprawozdania i proponują korekty.

W ramach wywiadów z prezesami banków spółdzielczych nie zgłaszano konkretnych zmian w roli banków zrzeszających we wspieraniu banków spółdzielczych w wykonywaniu obowiązków sprawozdawczych wobec instytucji zewnętrznych. Jednak sygnalizowano, że rola banków zrzeszających mogłaby być większa.

Tabela 2. Pracochłonność wybranych obowiązkowych sprawozdań (ujęcie roczne, w roboczogodzinach)

Rodzaj sprawozdania/instytucji	Roboczogodziny rocznie
BION (uproszczony/pełny)	480/1440
FINREP (łącznie sprawozdania miesięczne, kwartalne i roczne)	824
Sprawozdania do BFG (łącznie)	112
Sprawozdania do GUS (łącznie)	253
MONREP (łącznie)	304
Ceny transferowe dla osób powiązanych	450

Źródło: Obliczenia przekazane przez duży bank spółdzielczy uczestniczący w badaniu.

Istotnym problemem podnoszonym przez przedstawicieli banków spółdzielczych było dublowanie się sprawozdań. W jednej z wypowiedzi wskazano np., że „zdarza się, iż te same dane prezentowane są w różnych układach w ramach jednego sprawozdania np. FINREP”. W kolejnej wypowiedzi wskazano, że „te same informacje w danym sprawozdaniu (szczególnie w FINREP) w wersji kwartalnej pojawiają się kilkanaście razy w różnych agregacjach w różnych miejscach, co wydłuża czas pracy nad danym sprawozdaniem, ponieważ powielamy te same liczby”.

Informacje dotyczące banków spółdzielczych są również zbierane przez IPS-y. To IPS-y realizują audyty w bankach spółdzielczych i mają stosunkowo dużą wiedzę o sytuacji poszczególnych banków spółdzielczych. KNF natomiast prowadzi wobec banków spółdzielczych politykę inspekcji zza biurka. Często ostatnia kontrola KNF w danym banku spółdzielczym miała miejsce wiele lat temu. Uważamy, że pogłębiona współpraca między IPS-ami a KNF mogłaby przyczynić się do odciążenia w zakresie sprawozdawczości narzucanego bankom spółdzielczym.

W wypowiedziach przedstawicieli banków spółdzielczych pojawiały się wątpliwości co do sensowności zbierania informacji, jeśli według nich i tak nie są one na bieżąco wykorzystywane. Pojawiał się w wypowiedziach wątek syzyfowej (bezsensownej) pracy, odciągającej od codziennych zadań związanych z prowadzoną działalnością bankową.

W wypowiedziach wskazywano również, że instytucje zewnętrzne oczekują od banków spółdzielczych podawania informacji w różnym formacie, jeśli chodzi o zaokrąglenia kwot w zł. W niektórych sprawozdaniach stosuje się zaokrąglenia, w innych natomiast informacje muszą być podane z uwzględnieniem groszy. Utrudnia to wypełnianie obowiązków sprawozdawczych.

Bardzo ważnym wątkiem w ramach przeprowadzonych wywiadów było pytanie dotyczące wpływu sprawozdawczości na biznes. Rozmówcy wskazywali, że obowiązki sprawozdawcze odciągają pracowników od zadań związanych z biznesem. Zaangażowanie pracowników w wypełnianie obowiązków sprawozdawczych powoduje, że poświęcają oni mniej czasu na prace związane z rozwijaniem oferty produktowej. Ogólnie w wypowiedziach prezesów, członków zarządów i innych pracowników przewijały się następujące słowa na określenie wpływu sprawozdawczości na biznes: znaczny, dotkliwy, znaczący.

Poniżej przedstawiono obliczenia dotyczące wpływu obciążeń sprawozdawczych na zatrudnienie oraz wskaźnik C/I w polskim sektorze banków spółdzielczych. Na potrzeby obliczeń przyjęto, że w przeciętnym banku spółdzielczym w obowiązkową sprawozdawczość zaangażowanych jest trzech pracowników, a udział kosztów administracyjnych związanych ze sprawozdawczością wynosi ok. 1,5%.

W polskim sektorze bankowości spółdzielczej pracowało na koniec września 2020 r. 28,9 tys.³, a liczba banków spółdzielczych wynosiła 533⁴. Sprawozdawczość angażuje łącznie ok. 1,6 tys. etatów w sektorze bankowości spółdzielczej, czyli ok. 5,5% ogółu etatów. Uwolnienie nawet części tego potencjału racjonalizowałoby zatrudnienie w bankach spółdzielczych i stanowiłoby istotny czynnik sprzyjający poprawie efektywności kosztowej. Poniżej pokazujemy wpływ obniżenia kosztów związanych z obowiązkową sprawozdawczością o 50% na wskaźnik kosztów działania banku do całkowitych przychodów operacyjnych netto. Poziom tego wskaźnika (koniec września 2020) wyniósł w polskim sektorze bankowości spółdzielczej 56,3%⁵. Po uwolnieniu 50% kosztów związanych ze sprawozdawczością mógłby ulec obniżeniu o 0,5 pkt. proc.

Jeśli chodzi o działania podejmowane przez banki spółdzielcze w celu ograniczenia problemu kosztów związanych ze sprawozdawczością, to przede wszystkim wskazywano na konieczność jeszcze większej automatyzacji tych działań, co w przekonaniu przedstawicieli banków spółdzielczych zmniejszyłoby koszty pracy, które stanowią ok. 85% kosztów ponoszonych w związku z obowiązkową sprawozdawczością dla podmiotów zewnętrznych.

Podczas wywiadów podnoszono, że obowiązkowa sprawozdawczość utrudnia proefektywnościowe zmiany w strukturze zatrudnienia w bankach spółdzielczych. Obowiązki sprawozdawcze utrudniają bankom spółdzielczym odejście od niekorzystnej proporcji w strukturze zatrudnienia między pracownikami zaangażowanymi w bezpośredni kontakt z klientem, a pracownikami zatrudnionymi na stanowiskach back

3 Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po III kwartale 2020 r., Warszawa, grudzień 2020 r., s. 6.

4 Plik KNF „2020_10-Dane_Statystyczne_PL”.

5 Tamże.

office⁶. Ta konkluzja wynikająca z przeprowadzonych wywiadów jest zbieżna z wcześniejszymi badaniami, w których zwrócono uwagę, że niekorzystne proporcje w zatrudnieniu „nie wynikają z błędów kierownictwa banków, ale są efektem olbrzymich wymogów regulacyjnych i sprawozdawczych nakładanych na pojedyncze banki”⁷.

Przedstawiciele banków spółdzielczych w trakcie wywiadów podnieśli temat oceny BION (procesu badania i oceny nadzorczej). Przygotowanie informacji na potrzeby BION jest pracochłonne, a wiele informacji potrzebnych do tej oceny banki spółdzielcze przekazują KNF w ramach innych obowiązkowych raportów. Jednak w przypadku oceny BION występuje inny, znacznie poważniejszy problem. Celem procesu BION jest „identyfikacja wielkości i charakteru ryzyka, na jakie narażony jest bank, ocena jakości procesu zarządzania ryzykiem, ocena poziomu kapitału pokrywającego ryzyko wynikające z działalności banku oraz zarządzania bankiem (...)”⁸. Tymczasem pomiędzy przesłaniem niezbędnych danych na potrzeby BION przez banki spółdzielcze a informacją jaką ocenę ma bank mija często dłuższy okres (liczony w miesiącach). W takiej sytuacji ocena BION jest opóźniona i może nie oddawać bieżącej sytuacji ekonomiczno-finansowej banku spółdzielczego. Narzędzie BION nie spełnia wówczas swoich funkcji.

W przekonaniu przedstawicieli banków spółdzielczych zmniejszenie obciążeń sprawozdawczych wymagałoby również zmian po stronie podmiotów zewnętrznych. Banki spółdzielcze przesyłają często te same dane do różnych podmiotów. Większa koordynacja i szersza wymiana informacji między instytucjami zewnętrznymi sprzyjałaby zmniejszeniu obciążeń sprawozdawczych nałożonych na banki spółdzielcze. Nasi rozmówcy zwracali również uwagę, że instytucje zewnętrzne pracują na różnych systemach informatycznych, co dodatkowo komplikuje wypełnianie obowiązków sprawozdawczych.

Podczas rozmów zwracano również uwagę na problemy z nazewnictwem w obowiązkowych sprawozdaniach i niejednoznaczność interpretacyjną niektórych elementów sprawozdawczości. Utrudnia to bankom spółdzielczym wypełnianie obowiązków sprawozdawczych i zwiększa ryzyko niezamierzonych błędów.

2.2. Obciążenia sprawozdawcze – wyniki badań ankietowych Alterum/Kantar

W poniższym fragmencie raportu przedstawiono wyniki badań ankietowych przeprowadzonych przez Alterum/Kantar. W badaniu uczestniczyła głównie kadra zarządcza banków spółdzielczych. Charakterystykę ankietowanych przedstawiono w tabeli 3.

W tabeli 4 przedstawiono charakterystykę badanych banków.

Badane banki spółdzielcze charakteryzowały się w momencie przeprowadzania badania dobrą i bardzo dobrą kondycją finansową (odpowiednio 57 i 15% odpowiedzi). 27% badanych banków wskazało, że ich kondycja finansowa jest średnia. W badanej grupie banków nie było instytucji o słabej lub bardzo słabej kondycji.

W ramach badań ankietowych Alterum/Kantar (te badania uzupełniły badania w bankach spółdzielczych przeprowadzone za pomocą metody wywiadu swobodnego) sformułowano trzy pytania dotyczące znaczenia obciążeń sprawozdawczych dla banków spółdzielczych:

Czy obciążenia sprawozdawczością znacząco obniżają konkurencyjność banków spółdzielczych na rynku?

Czy zarządy banków spółdzielczych byłyby skłonne do przeniesienia czynności sprawozdawczych na poziom zrzeszenia, co oznaczałoby wyasygnowanie pewnych kwot na ten cel i (...)?

Czy można skorzystać z doświadczenia we wdrażaniu inicjatywy BS-API do sfery sprawozdawczości?

Z badań wynika, że obciążenia sprawozdawcze są ważnym czynnikiem obniżającym konkurencyjność banków spółdzielczych na rynku. 53% ankietowanych

6 „Proporcja między osobami zatrudnionymi na stanowiskach sprzedażowych i na pozostałych stanowiskach wynosi ok. 1:1. To w uproszczeniu może oznaczać, że średnio jedna osoba zajmująca się bezpośrednią obsługą klienta musi zapracować na siebie oraz jednego pracownika z grup back office i menedżerów. Stanowi to poważne wyzwanie dla podnoszenia efektywności działania banków i nakłada na pracowników sprzedażowych dodatkową presję, jak ważna jest ich wydajność dla sukcesu całego banku” (M. Zygierewicz, Bankowość spółdzielcza: Kadry polskiej bankowości spółdzielczej, NBS 2018/03).

7 M. Zygierewicz, Bankowość spółdzielcza: Kadry..., op. cit.

8 Metodyka badania i oceny nadzorczej banków komercyjnych, zrzeszających oraz spółdzielczych (Metodyka BION), Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa, 1 czerwca 2020 r., s. 4.

Tabela 3. Charakterystyka ankietowanych pracowników banków spółdzielczych

Stanowisko	Procent odpowiedzi	Staż pracy w bankowości	Procent odpowiedzi
Prezes	31	Do roku	0
Członek zarządu	32	1-3 lata	0
Stanowisko kierownicze poza zarządem	10	4-6 lat	3
Specjalista ds. ryzyka, audytu, compliance	21	7-10 lat	4
Inne stanowisko	6	11 lat lub więcej	93

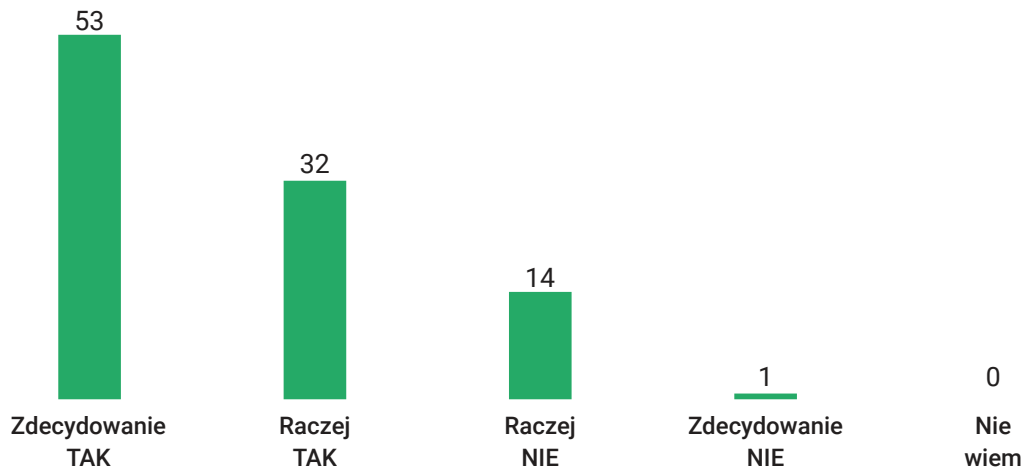
Źródło: Badania Alterum/Kantar.

Tabela 4. Charakterystyka ankietowanych banków spółdzielczych

Liczba pracowników	Procent odpowiedzi	Wielkość wg sumy bilansowej	Procent odpowiedzi
Powyżej 250	1	200-500 mln zł	37
Do 50 pracowników	62	Do 100 mln zł	11
Od 50 do 250 pracowników	37	100-200 mln zł	40
		Powyżej 500 mln zł	12

Źródło: Badania Alterum/Kantar.

Rysunek 1. Czy obciążenia sprawozdawcze obniżają konkurencyjność banków spółdzielczych?

Źródło: Badania Alterum/Kantar.

odpowiedziało bowiem „zdecydowanie tak”, a 32% „raczej tak”. Oznacza to, że przedstawiciele banków spółdzielczych są w zasadzie zgodni, że obciążenia sprawozdawcze obniżają konkurencyjność banków spółdzielczych.

Wyniki badania zilustrowano na rysunku 1.

Drugie pytanie dotyczyło skłonności przeniesienia czynności sprawozdawczych na poziom zrzeszenia.

Jeśli chodzi o skłonność przeniesienia czynności sprawozdawczych do banku zrzeszającego, to opinie pracowników banków spółdzielczych są podzielone, choć ze wskazaniem na zasadność ich przeniesienia

Tabela 5. Skłonność przeniesienia czynności sprawozdawczych do banku zrzeszającego

Odpowiedź	Procent odpowiedzi
Zdecydowanie tak	16
Raczej tak	48
Raczej nie	30
Zdecydowanie nie	1
Nie wiem	5

Źródło: Badania Alterum/Kantar.

Tabela 6. Czy można skorzystać z doświadczenia we wdrażaniu inicjatywy BS-API do sfery sprawozdawczości?

Odpowiedź	Procent odpowiedzi
Zdecydowanie tak	13
Raczej tak	64
Raczej nie	6
Zdecydowanie nie	1
Nie wiem	16

Źródło: Badania Alterum/Kantar.

do banku zrzeszającego. Wymagałoby to jednak szerszej dyskusji nad rolą banku zrzeszającego w polskiej spółdzielczości (oddzielnego badania na temat roli banków zrzeszających, ich powiązań z bankami zrzeszonymi oraz kwestii, która z pewnością wywoła emocje – zasadności utrzymania dwóch zrzeszeń).

Ostatnie pytanie dotyczyło ewentualności przeniesienia doświadczeń związanych z wdrażaniem inicjatywy BS-API do sfery sprawozdawczości. Wyniki badania przedstawiono w tabeli 6.

Ankietowani w zdecydowanej większości wskazali, że doświadczenia we wdrażaniu inicjatywy BS-API mogą zostać wykorzystane w sferze sprawozdawczości. Byłaby to szansa na jeszcze szerszą automatyzację, a przede wszystkim na standaryzację rozwiązań w obszarze obowiązkowej sprawozdawczości. Z badań wynika bowiem, że banki spółdzielcze w zakresie obowiązkowej sprawozdawczości stosują różne rozwiązania IT.

Wpływ obciążeń sprawozdawczych na kondycję sektora bankowości spółdzielczej i możliwości odciążenia banków spółdzielczych od nadmiernej sprawozdawczości

W Polsce na koniec grudnia 2020 r. działało 530 banków spółdzielczych (o 8 mniej niż przed rokiem), spośród których 518 należało do systemu ochrony instytucjonalnej IPS¹. Poza IPS pozostawało 12 banków, w tym 10 posiadających fundusze własne przekraczające równowartość 5 mln euro². Cały spółdzielczy sektor bankowy obejmujący banki spółdzielcze wraz z bankami zrzeszającymi od lat charakteryzuje się stabilnym udziałem w rynku bankowym. W latach 2010-2020 jego udział w aktywach wynosił 8-9%, w zatrudnieniu w związku z rozproszoną działalnością był ponad dwa razy większy i wynosił około 20%. Zatrudnienie to od 2013 r. systematycznie się zmniejsza – w 2020 r. w samych bankach spółdzielczych zmalało o 1477 etatów (5,5%), a przeciętne zatrudnienie w banku spółdzielczym wynosiło 53,8 etatu³.

Redukcja zatrudnienia jest związana głównie z zamykaniem części placówek bankowych, która w 2020 objęła wg KNF 324 placówki (spadek liczby placówek bez central do poziomu 3424). Pandemia Covid-19 przyspieszyła rozwój cyfrowych kanałów dystrybucji również w bankowości spółdzielczej. Część klientów, dotąd niezdecydowanych, musiała przejść na zdalne formy kontaktu z bankiem.

Udział spółdzielczego sektora bankowego w należnościach od podmiotów niefinansowych na koniec 2020 r. wynosił 9,3%, a w depozytach osób prywatnych 9,8%⁴. Znacznie wyższy był jego udział w depozytach samorządowych (34,3%)⁵.

Suma bilansowa banków spółdzielczych w 2020 r. zwiększyła się o 19,5 mld zł do poziomu 167,5 mld zł (wzrost o 13,2%, podczas gdy suma bilansowa całego sektora bankowego wzrosła o 17,3%)⁶. Należności od sektora niefinansowego i samorządowego wynosiły 79,1 mld zł (wzrost o 2,4%, a w całym sektorze bankowym 5%)⁷.

Udział należności zagrożonych od powyższych należności istotnie się nie zmienił i wynosił 7,3%⁸ (analogiczny wskaźnik dla całego sektora bankowego był wyższy i wyniósł 8,6%). Bardzo wysoką jakością cechują się należności od osób prywatnych, a szczególnie kredyty mieszkaniowe z udziałem należności zagrożonych na poziomie 1,2%. Najgorsza jest jakość kredytów dla przedsiębiorstw z 17,5% należności zagrożonych⁹.

Depozyty ogółem w bankach spółdzielczych w 2020 r. wzrosły o 14,4% do sumy 151,5 mld zł, z czego 70% stanowiły depozyty bieżące¹⁰.

Depozyty sektora niefinansowego wynosiły 133,3 mld zł i były o 54,4 mld wyższe od należności od sektora niefinansowego, które wynosiły 78,1 mld zł¹¹. Nadwyżkę depozytów nad kredytami od sektora niefinansowego i samorządowego banki spółdzielcze lokują w bankach zrzeszających oraz w instrumentach dłużnych¹².

Banki spółdzielcze były dobrze skapitalizowane, o czym świadczą fundusze własne o łącznej wartości 13,1 mld zł (w porównaniu z grudniem 2019 r. nastąpił ich wzrost o 4,9%)¹³. Fundusze własne wyższe niż równowartość 5 mln euro posiadało w grudniu 2020 r. 212 banków spółdzielczych¹⁴.

Sektor bankowości spółdzielczej charakteryzował się na koniec 2020 r. wysokim poziomem adekwatności kapitałowej. Według informacji o bankach spółdzielczych cyklicznie prezentowanej przez KNF łączny współczynnik kapitałowy w bankach spółdzielczych wyniósł na koniec grudnia 2020 r. 18,9% (wysoki był również wskaźnik Tier1, którego poziom wyniósł 18,3%). Niewielka różnica między łącznym wskaźnikiem adekwatności kapitałowej i wskaźnikiem Tier1 świadczy, że sektor bankowości spółdzielczej był dobrze wyposażony w kapitał o wysokiej jakości. Kapitał Tier1 służy do pokrywania strat w warunkach wypłacalności banku¹⁵.

1 Zob. Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2020 r., Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa, kwiecień 2021 r., s. 2.

2 Tamże.

3 Tamże, s. 5.

4 Zob. wykres 2.2. (Informacja o sytuacji banków..., op. cit., s. 5).

5 Tamże.

6 Obliczenia własne na podstawie danych statystycznych prezentowanych przez Krajowy Związek Banków Spółdzielczych <https://www.kzbs.pl/Dane.html> [Dostęp: 14.10.2021].

7 <https://kzbs.pl/Informacja-o-sytuacji-bankow-spoldzielczych-i-zrzeszajacych-po-IV-kwartale-2020-roku.html> [Dostęp: 14.10.2021].

8 Zob. wykres 3.5. (Informacja o sytuacji banków..., op. cit., s. 8).

9 Tamże.

10 Na podstawie danych statystycznych KNF.

11 j.w.

12 Informacja o sytuacji banków..., op. cit., s. 10.

13 Por. Informacja o sytuacji banków..., op. cit., s. 17.

14 Tamże.

15 <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/> [Dostęp: 14.10.2021].

Tabela 7. Zagregowany rachunek zysków i strat banków spółdzielczych w latach 2018-2020 (w mln zł)

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Przychody z odsetek	4741	4930	3771
Koszty odsetkowe	1019	1038	518
Wynik z tytułu odsetek	3722	3892	3253
Wynik z tytułu prowizji	1016	1007	1000
Przychody z tytułu dywidendy	1	3	2
Pozostałe przychody	200	245	315
Wynik działalności bankowej	4939	5147	4570
Koszty działania banku w tym koszty osobowe	3172 2140	3245 2229	3236 2157
Koszty ogólnego zarządu	1032	1017	1078
Amortyzacja	189	188	184
Rezerwy	68	73	52
Odpisy aktualizacyjne z tytułu utraty wartości aktywów finansowych	590	709	396
Pozostałe odpisy	46	87	13
Wynik z działalności operacyjnej	874	843	698
Wynik na pozostałych operacjach	577	0,1	0,3
Zysk brutto	874	843	698
Obciążenia wyniku	237	255	192
Zysk netto	637	588	506

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Raport o sytuacji ekonomicznej banków. Banki 2019, WIB, s. 234, Raport o sytuacji ekonomicznej banków. Banki 2020, WIB, s. 260.

Od kilku lat pogarszają się wyniki finansowe banków spółdzielczych. W 2020 r. ich zysk netto wyniósł 506 mln zł, tj. był o 13,9 % niższy niż w 2019 r. (jednocześnie 17 banków odnotowało stratę w łącznej kwocie 39 mln zł)¹⁶. Wpływ na słabnące wyniki miały czynniki związane z pandemią, a zwłaszcza bardzo niskie stopy procentowe. Trzeba bowiem pamiętać, że najważniejszym źródłem dochodów banków spółdzielczych są dochody odsetkowe,

które od lat stanowiły główny mechanizm zarabiania w bankach spółdzielczych.

W 2020 r., w związku z obniżeniem przez Radę Polityki Pieniężnej stóp procentowych NBP, przychody odsetkowe banków spółdzielczych zmalały w stosunku do poprzedniego roku aż o 23,5%.

Dzięki jednoczesnemu obniżeniu się kosztów odsetkowych o 50,1% spadek wyniku odsetkowego nie był tak duży i wynosił 16,4%. Bankom spółdzielczym nie udało się zrekompensować spadku dochodów

¹⁶ Zob. Informacja o sytuacji banków..., op. cit., s. 11.

Tabela 8. Wskaźniki efektywności w bankach spółdzielczych i bankach komercyjnych

Kategoria banków	2016	2017	2018	2019	2020
ROA w % (po opodatkowaniu)					
Banki spółdzielcze	0,5	0,6	0,5	0,4	0,3
Banki komercyjne	0,9	0,8	0,9	0,8	0,01
ROE w % (po opodatkowaniu)					
Banki spółdzielcze	5,3	5,5	5,3	4,7	3,9
Banki komercyjne	7,7	7,0	7,5	6,9	0,08
Cost-income-ratio (w %)					
Banki spółdzielcze	70,1	65,8	67,9	66,7	74,8
Banki komercyjne	54,0	54,4	53,7	53,2	61,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pochodzących z publikacji Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego.

odsetkowych wzrostem ich wyniku prowizyjnego, który nawet zmniejszył się o 0,6%. Jest to tym bardziej niepokojące, że nastąpiło to w sytuacji, gdy ich suma bilansowa wzrosła o 11%. Nieznacznie w bankach spółdzielczych zmniejszyły się koszty działania (o 0,3%), do czego przyczynił się m.in. spadek kosztów pracowniczych o 3,2%. Natomiast koszty ogólnego zarządu zwiększyły się o 6%. Pozytywnie na kształtowanie się wyniku z działalności operacyjnej wpłynął spadek odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości aktywów finansowych (o 324 mln zł, czyli o 45,5%), ale i tak wynik z działalności operacyjnej był gorszy o 17,2%. Dzięki mniejszym obciążeniom wynik finansowy netto zmalał w mniejszym stopniu – o 13,9% i wyniósł 506 mln zł.

Rentowność netto aktywów (ROA) i rentowność netto kapitału własnego (ROE) w bankach spółdzielczych w latach 2016-2020 były znacznie niższe niż w bankach komercyjnych. Natomiast w wyjątkowo niekorzystnym dla banków komercyjnych 2020 r. (w dużym stopniu z powodu konieczności ustanowienia wysokich rezerw związanych z kredytami we frankach) wskaźniki ROA i ROE w spółdzielczym sektorze bankowym były wyższe niż w bankach komercyjnych, ale już wskaźnik C/I (relacja kosztów działania + amortyzacja do całkowitych przychodów operacyjnych netto) był na gorszym (tzn. wyższym¹⁷) poziomie (zob. tabela 8).

Wskaźniki efektywności poszczególnych banków spółdzielczych są bardzo zróżnicowane, tak samo jak ich koszty i przychody. Interesujące badanie w tym zakresie przedstawił zespół pod kierownictwem dr. K. Kila¹⁸. W świetle tych badań w 2020 r. najwyższy poziom ROA (0,379%) w grupie banków spółdzielczych odnotowały duże banki spółdzielcze (o aktywach 500-1000 mln zł), również w tej grupie banków był najwyższy średni wskaźnik ROA w latach 2016-2020 (0,537%)¹⁹. Na drugim miejscu uplasowały się bardzo duże banki spółdzielcze o aktywach powyżej 1 mld zł ze wskaźnikiem ROA w 2020 na poziomie 0,347% i średnim ROA w latach 2016-2020 równym 0,511%²⁰. Natomiast najniższy ROA w 2020 r. (0,123%) miały bardzo małe banki o sumie bilansowej do 100 mln zł., ich średni ROA w latach 2016-2020 wynosił 0,497% i był taki sam jak w średnich bankach o aktywach 200-500 mln zł²¹. Najwyższym wskaźnikiem ROE cechują się bardzo duże oraz duże banki spółdzielcze – w 2020 r. ROE w tych grupach wynosił odpowiednio 4,584% i 4,962%, a średni poziom ROE w latach 2016-2020 wynosił 6,496% i 6,459%²². Najniższy ROE był w bardzo małych bankach (w 2020 r. wy-

17 Wskaźnik C/I jest destymulantą, co oznacza, że z punktu widzenia ocenianego zjawiska są pożądane niższe wartości wskaźnika.

18 Wpływ pandemii Covid-19 na banki spółdzielcze w Polsce: zagrożenia i średniookresowe działania dostosowawcze, praca zbiorowa pod red. K. Kila, Program Analityczno-Badawczy WIB 2021.

19 Tamże, s. 49-51.

20 Tamże.

21 Tamże.

22 Tamże.

nosił 0,779%), a w latach 2016-2020 był na poziomie 3,275%²³.

Komentując przedstawione wyniki badań dotyczące zróżnicowania rentowności banków spółdzielczych w zależności od ich wielkości, wskazujemy, że na przewagę pod względem rentowności dużych banków spółdzielczych niewątpliwie wpływają też koszty sprawozdawczości, które stanowią dla małych banków relatywnie większe obciążenie niż dla większych banków. Koszty te mogą ciągnąć w dół wynik finansowy mniejszych banków spółdzielczych i tym samym ich wskaźniki efektywności.

Odwrotna sytuacja istnieje w bankach spółdzielczych pod względem jakości portfela kredytowego. Odzwierciedla to wskaźnik kredytów niepracujących NPL, który jest najgorszy w bardzo dużych bankach (w latach 2016-2020 wynosił on średnio 10,926%) i wraz ze zmniejszaniem się sumy bilansowej banku ulega poprawie – w bardzo małych bankach dla tego okresu wynosił 3,127%²⁴. Lepsza jakość portfela kredytowego w małych bankach w porównaniu z większymi bankami to rezultat lepszej znajomości klientów w mniejszych bankach²⁵.

Stosunkowo niska rentowność biznesu realizowanego przez banki spółdzielcze niezależnie od ich wielkości nie wynika z tego, że maksymalizacja zysku nie jest głównym celem ich działalności. Muszą one bowiem, tak samo jak banki komercyjne, starać się osiągać jak najwyższe zyski, aby spełnić obowiązujące wymogi kapitałowe i mieć środki na inwestycje, np. na tworzenie infrastruktury dla płatności elektronicznych. Przyczyną gorszych wyników banków spółdzielczych jest prowadzenie działalności z reguły na terenach słabiej rozwiniętych i z wyższym bezrobociem niż w dużych miastach stanowiących domenę działalności banków komercyjnych. Związana z tym obsługa mniej zamożnych klientów przekłada się na mniejszy wolumen i mniejszą przeciętną wielkość realizowanych transakcji bankowych. Prowadzenie bardzo rozproszonej działalności wymaga stosunkowo dużego zatrudnienia. W efekcie udział banków spółdzielczych w zatrudnieniu w całym sektorze bankowym jest dwukrotnie wyższy od ich udziału w aktywach sektora bankowego ogółem.

Ta sytuacja również negatywnie wpływa na ich rentowność.

Jednym z czynników pogarszających się wyników banków spółdzielczych i osłabiania się ich kondycji finansowej są rosnące koszty obligatoryjnej sprawozdawczości, które dla nich stanowią znacznie większe obciążenie niż ma to miejsce w bankach komercyjnych. Obejmują one w największym stopniu koszty osobowe pracowników zajmujących się przygotowywaniem, wysyłką wymaganych przez prawo sprawozdań i odpowiadaniem na pytania organów nadzorczych. Do tego dochodzą też koszty informatyczne (zakup komputerów i oprogramowania, koszty pracy informatyków). Koszty osobowe to nie tylko koszty związane z zatrudnieniem pracowników zajmujących się sprawozdawczością, ale także koszty ich szkolenia. Dokładne określenie wysokości kosztów osobowych sporządzania w bankach obligatoryjnych sprawozdań dla różnych instytucji publicznych byłoby możliwe, gdyby można było je przypisać do osób zajmujących się w banku wyłącznie sprawozdawczością. Jednak w praktyce pracownicy przygotowujący sprawozdania nie poświęcają na to całego czasu pracy przez wszystkie dni każdego miesiąca, lecz w czasie wolnym od realizacji sprawozdań wykonują też inne obowiązki w banku. Trzeba podkreślić, że obciążenie sprawozdawczością w skali miesięcznej, kwartalnej i rocznej jest bardzo zróżnicowane w zależności od wymaganych terminów przesyłania sprawozdań. Największe jest ono pod koniec okresów sprawozdawczych, m.in. przed upływem terminu sporządzenia dla danego banku BION (Badanie i Ocena Nadzorcza).

Podobnie jest z wykorzystaniem komputerów, urządzeń telekomunikacyjnych i oprogramowania. Sprawa jest prosta, gdy określone elementy infrastruktury informatycznej w banku służą tylko do wykonywania zadań w zakresie sprawozdawczości. Gdy infrastruktura ta jest wykorzystywana także do innych celów, jak ma to najczęściej miejsce w bankach spółdzielczych, to powstaje problem z dokładnym podziałem kosztów na dział sprawozdawczości i pozostałe obszary działalności bankowej.

W dokładnym rachunku kosztów sprawozdawczości należałoby również uwzględnić koszty utraconych możliwości, które są bardzo trudne do oszacowania. Chodzi tutaj o to, że osoby zajmujące się sprawozdawczością w tym czasie nie mogą wykonywać innych funkcji w banku, np. sprzedawać produktów

23 Tamże.

24 Tamże, s. 52.

25 Tamże.

bankowych, przez co bank mniej zarabia na odsetkach czy prowizji. Koszty utraconych możliwości są szczególnie wysokie, gdy sprawozdawczość zabiera czas osobom kierującym bankiem. Wprawdzie osoby te osobiście sprawozdań nie sporządzają, ale nadzorują ich wykonywanie, ponoszą odpowiedzialność za kompletność sprawozdań i podpisują je, co wymaga poświęcenia im określonego czasu.

Jak duże jest obciążenie banków obowiązkami sprawozdawczymi na rzecz organów publicznych? Dobrym wskaźnikiem jest tutaj relacja kosztów osobowych i rzeczowych sporządzania wymaganych sprawozdań do kosztów działania banku. Z danych statystycznych wynika, iż w 2020 r. koszty działania wszystkich banków spółdzielczych w Polsce wynosiły 4570 mln zł, co w przeliczeniu na jeden bank spółdzielczy wynosi 8,622 mln zł. Jeżeli przyjmiemy, iż średnich koszty sprawozdawczości w banku spółdzielczym są na poziomie 300 tys. zł, to w stosunku do kosztów działania banku będą stanowiły średnio 3,4%. W małych bankach spółdzielczych udział kosztów sprawozdawczości w kosztach działania jest nawet kilkakrotnie wyższy niż w dużych bankach.

Koszty sporządzania przez banki obligatoryjnych sprawozdań powodują, tak jak wszystkie koszty, zmniejszenie ich zysków i pogorszenie wskaźników efektywności. Mniejsza jest zatem nawet o kilka

procent rentowność aktywów (ROA) i rentowność funduszy własnych, a wyższy też o kilka procent wskaźnik kosztów do dochodów C/I. Wskaźniki efektywności z powodu realizacji obowiązków w zakresie sprawozdawczości w największym stopniu ulegają pogorszeniu w najmniejszych bankach spółdzielczych. Koszty sprawozdawczości wpływają na osłabienie sytuacji konkurencyjnej banków spółdzielczych na rynku, bowiem mając mniejsze zyski, mogą mniej inwestować w nowoczesne technologie, posiadają mniej środków na zatrudnienie wysokiej klasy specjalistów i wypłatę dywidendy. Jednocześnie sytuacja ta zmusza banki do ciągłego podnoszenia oprocentowania kredytów, opłat i prowizji opłat od klientów, co może ich zniechęcić do korzystania z usług banków spółdzielczych.

Fakt, iż obciążenia banków spółdzielczych kosztami sprawozdawczości osłabiają ich pozycję konkurencyjną, potwierdzają wyniki badań ankietowych przeprowadzonych przez Alterum/Kantar. Aż 53% pytanym przedstawicieli banków spółdzielczych jest zdania, że obciążenia z tytułu sprawozdawczości zdecydowanie obniżają konkurencyjność tych banków, 32% uważa, że raczej tak, a tylko 14% sądzi, że raczej nie pogarsza ich konkurencyjności. Nie jest możliwa poprawa wskaźników efektywności poprzez całkowite wyeliminowanie kosztów sprawozdawczości bankowej, ale konieczne są działania na rzecz ich obniżenia.

Obraz sprawozdawczości banków spółdzielczych w UE na przykładzie Niemiec

4.1. Sprawozdawczość niemieckich banków spółdzielczych

Na koniec 2019 r. w Niemczech funkcjonowało 841 banków spółdzielczych. Ich liczba na skutek fuzji i przejęć systematycznie się zmniejsza się, np. w 2019 r. ubyły tam 34 banki. Jedną z przyczyn konsolidacji w niemieckim spółdzielczym sektorze bankowym jest duże obciążenie obligatoryjną sprawozdawczością. Jest to szczególnie trudne do udźwignięcia w przypadku mniejszych banków Raiffeisena i banków ludowych, zmuszając je do łączenia się. Najczęściej łączą się dwa sąsiednie banki spółdzielcze. Ujemną stroną procesów łączeniowych jest oddalanie się części banków spółdzielczych od swoich klientów i zmniejszanie przez to różnorodności krajowego systemu bankowego. W efekcie konsolidacji banki spółdzielcze nie są już tak blisko swoich klientów, co było ich istotnym atutem w walce konkurencyjnej z bankami komercyjnymi. Dzięki bliskim relacjom klientów banków spółdzielczych ze swoim bankiem i jego pracownikami, mniejsza była asymetria informacji przy zawieraniu transakcji handlowych, co pozwalało też bankom uprościć procedurę badania zdolności kredytowej i miało korzystny wpływ na jakość ich portfela kredytowego. Gdy w wyniku fuzji banki stają się większe i oddalają się od swoich klientów (klienci przejętego banku po fuzji mają dalej do centrali bankowej), zmniejsza się znaczenie tego czynnika. Natomiast pozytywną stroną procesów łączeniowych jest wzrost średniej wielkości banków spółdzielczych w Niemczech i tym samym zwiększenie się ich siły rynkowej i redukcja kosztów sprawozdawczości w przeliczeniu np. na 10 mln euro sumy bilansowej banku. Warto podkreślić, że przeciętna suma bilansowa banku spółdzielczego w 2019 r. przekroczyła już miliard euro (1171 mln euro), średnie zatrudnienie wynosi 166 osób, a średnia liczba placówek bankowych 11. Pod względem wielkości niemieckie banki spółdzielcze są bardzo zróżnicowane. Aktywa największego banku spółdzielczego (Deutsche Apotheker- und Ärztebank eG) na koniec 2019 r. wynosiły 37,5 mld euro, a najmniejszego (Raiffeisenbank eG, Struvenhütten) tylko 17,3 mln euro. Tylko 28 banków posiada aktywa przekraczające 5 mld euro, aktywa 252 banków znajdują się w przedziale 1-5 mld euro, 178 banków posiada aktywa o wartości od 500 mln do 1 mld euro, a aktywa 63 banków są mniejsze niż 100 mln euro. Udział banków spółdzielczych w rynku kredytów dla osób prywatnych wynosi 23,7%, w rynku

kredytów dla przedsiębiorstw 20,9%, a w rynku depozytów od osób prywatnych 18,9%¹.

Od szczytowego momentu globalnego kryzysu finansowego i gospodarczego (wrzesień 2008) w Niemczech, podobnie jak w Polsce i innych krajach europejskich, obserwuje się systematyczne zaostrzanie prawnych regulacji sektora bankowego. Uzasadnienie tych działań jest takie samo jak w Polsce – konieczność zwiększenia bezpieczeństwa i stabilności banków, co prowadzi do wzrostu liczby i złożoności raportów, które banki muszą składać do różnych instytucji państwowych. Nowe regulacje w pierwszej kolejności dotyczyły funduszy własnych, płynności banków, zarządzania ryzykiem bankowym i sprzedaży instrumentów finansowych. Były one związane z wdrażaniem w bankach postanowień III Umowy Bazylejskiej, a w szczególności przepisów zawartych w dyrektywie *Capital Requirements Directive IV* (CRD IV) i rozporządzeniu *Capital Requirements Regulations* (CRR). Nie uwzględniono przy tym postulatów banków spółdzielczych i kas oszczędności, aby wyłączyć je spod zaostrzonych regulacji mających ograniczyć ryzyko systemowe i ekscesy globalnych banków na rynkach finansowych. Nie wzięto więc pod uwagę faktu, iż banki spółdzielcze i kasy oszczędności jako generalnie małe banki o lokalnym znaczeniu nie tylko nie przyczyniły się do wybuchu globalnego kryzysu finansowego i nie generują ryzyka systemowego, lecz w dobie kryzysu dzięki specyficznemu modelowi funkcjonowania stabilizują rynek usług bankowych.

Przedstawiciele niemieckich banków spółdzielczych krytykują nieuwzględnianie przy wprowadzaniu na dużą skalę nowych regulacji i zwiększaniu obowiązków w zakresie sprawozdawczości obowiązującej w prawodawstwie wspólnotowym i narodowym krajów członkowskich UE zasady proporcjonalności. Jeżeli nawet małe banki są zwolnione z raportowania określonych danych, to tracą dużo energii na konieczność uzasadnienia, dlaczego pewnych danych nie przekazują odpowiednim organom.

Obowiązki w zakresie sprawozdawczości/raportowania i związane z tym koszty dotyczą wszystkich banków, ale relatywnie ze względu na duży udział osób zajmujących się sprawozdawczością w ogół-

1 Zahlen, Daten, Fakten, https://www.bvr.de/Presse/Zahlen_Daten_Fakten [Dostęp: 29.09.2021].

nej liczbie pracowników najbardziej obciążają małe banki spółdzielcze. Dzieje się tak mimo stosunkowo wysokiej automatyzacji procesu sporządzania obligatoryjnych raportów i dużej pomocy przy tym ze strony BVR i banku krajowego. Wszystkie konsultowane w tej sprawie banki spółdzielcze w Niemczech podkreślały duże wsparcie BVR, regionalnych związków spółdzielczych i banku krajowego DZ Bank w obszarze sprawozdawczości, które w szczególności polega na informowaniu ich za pomocą okólników nowych regulacjach, interpretacji przepisów i reprezentowaniu interesów banków spółdzielczych w kontaktach z Bundesbankiem i Nadzorem Finansowym, gdy idzie o nowe przepisy i ich wykładnię. Każdy BS może też liczyć na odpowiedź/pomoc ze strony BVR lub związku regionalnego w indywidualnych sprawach.

Dzięki współpracy banków spółdzielczych na niwie informatycznej z centrum obliczeniowym Atruvia (dawniej Fiducia & GAD) sporządzanie sprawozdań i przekazywanie ich odpowiednim instytucjom następuje w dużym stopniu automatycznie. Pracownicy banków muszą przy tym dbać o wysoką jakość danych do sprawozdań. Ręczne sporządzanie sprawozdań i usuwanie w nich błędów należy do rzadkości.

Wszystkie badane banki spółdzielcze zwracają uwagę na istotny wzrost obciążeń sprawozdawczych po kryzysie, w latach 2008-2009 i z powodu obaw, iż może wystąpić kolejny kryzys.

Niejednokrotnie spełnienie wszystkich wymogów w zakresie raportowania w najmniejszych bankach jest niemożliwe. Z badań przeprowadzonych w sektorze banków spółdzielczych w Niemczech wynika, że przeciętne koszty regulacji prawnych w małych bankach spółdzielczych w stosunku do ich sumy bilansowej są cztery razy wyższe niż w dużych bankach, a także kilka razy wyższe w relacji do osiągniętych przychodów. Spotyka się to z silną krytyką ze strony banków spółdzielczych, tym bardziej, że wiele danych zamieszczanych w formularzach sprawozdawczych się powtarza albo dotyczą one nieistotnych spraw. Jak już wyżej stwierdzono, silne obciążenie małych i średnich banków spółdzielczych kosztami regulacji bankowych i związanej z tym sprawozdawczości rodzi presję na fuzje w ramach spółdzielczego sektora bankowego.²

A. Hackenthal i R. Inderst w ekspertyzie na temat sprawozdawczości w spółdzielczych bankach niemieckich, przygotowanej przed kilkoma laty na zlecenie Federalnego Związku Banków Raiffeisena i Banków Ludowych (BVR) obliczyli ponoszone przez te banki koszty regulacji i sporządzania obligatoryjnych sprawozdań i odnieśli je do sumy wyniku odsetkowego i prowizyjnego. Kształtują się one na różnym poziomie w zależności od sumy bilansowej banku:

- ▶ suma bilansowa poniżej 50 mln euro – 15%;
- ▶ suma bilansowa od 50 do 100 mln euro – 9%;
- ▶ suma bilansowa od 100 do 250 mln euro – 5%;
- ▶ suma bilansowa powyżej 1 mld euro – 2%.

Zapytany przez nas o wysokość obciążeń związanych ze sprawozdawczością Bremische Volksbank o sumie bilansowej 1,3 mld euro na koniec 2020 r. podał, iż czysto operacyjne koszty sprawozdawczości (koszty osobowe i koszty informatyczne) szacunkowo są na poziomie 2% wielkości wyniku operacyjnego brutto. Inny ankietowany bank – Volksbank Köln Bonn o sumie bilansowej 5,5 mld euro nie podjął się oszacowania wysokości kosztów obligatoryjnej sprawozdawczości. Sprawy regulacyjne i sprawozdawczość angażują też zarządy banków spółdzielczych. Najwięcej czasu muszą im poświęcać członkowie zarządu w bankach o sumie bilansowej poniżej 50 mln euro – często nawet ponad połowę swego czasu pracy. Wskaźnik ten maleje wraz z wielkością banku – w bankach mających aktywa powyżej 500 mln euro wynosi on 9% czasu pracy kadry zarządzającej. Według szacunków autorów ekspertyzy całkowite koszty sprawozdawczości (koszty osobowe i IT) poniesione w 2014 r. przez wszystkie niemieckie banki spółdzielcze wyniosły 70 mln euro. Jednocześnie ponad 80% banków spółdzielczych przewidywało dalszy wzrost obciążeń z tytułu sprawozdawczości³.

Najobszerniejsza i najbardziej pracochłonna dla banków spółdzielczych jest sprawozdawczość nadzorcza/regulacyjna, która obejmuje dziesiątki raportów

2 BVR. Proportionalität ernst nehmen – Vielfalt im Bankensektor erhalten, www.bvr (Dostęp 25.03. 2017).

3 A. Hanckenthal, R. Inderst, Auswirkung der Regulatorik auf kleinere und mittlere Banken am Beispiel der deutschen Gennossenschaftsbanken, BVR, Berlin 2015, s. 6-7, 73, 83, [https://www.bvr.de/p.nsf/0/EA57402C-CD1BAC9FC1257ECF00349466/\\$file/GUTACHTEN-BVR2015.pdf](https://www.bvr.de/p.nsf/0/EA57402C-CD1BAC9FC1257ECF00349466/$file/GUTACHTEN-BVR2015.pdf)

składanych do władz nadzorczych (Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht – BaFin) i innych instytucji. Obejmuje ona sprawozdania dotyczące kapitałów własnych banków, ich płynności finansowej i transakcji kredytowych. Autorzy przywołanej już ekspertyzy wyróżnili sześć zasadniczych obszarów sprawozdawczości bankowej:

- ▶ kapitały własne: wielkość i struktura funduszy własnych, zapotrzebowanie kapitałowe na pokrycie poszczególnych rodzajów ryzyka (kredytowego, rynkowego, operacyjnego), planowane kształtowanie się funduszy własnych, wskaźnik dźwigni finansowej;
- ▶ informacje finansowe: raporty bazowe, raporty finansowe tworzące pakiet FINREP, dane na temat zdolności banku do ponoszenia ryzyka;
- ▶ raporty dotyczące operacji kredytowych banku: AnaCredit⁴, złe kredyty, duże kredyty, milionowe kredyty;
- ▶ raporty na temat płynności finansowej banku: Additional Liquidity Monitoring Metrics, zgodne z rozporządzeniem Liquiditätsverordnung (Liq.V), dotyczące kształtowania się wskaźnika płynności krótkookresowej (LCR) i płynności długookresowej (NSFR);
- ▶ sprawozdawczość do celów statystycznych: wolumen kredytów i zobowiązań zagranicznych, statystyka bilansowa, statystyka dotycząca emisji papierów wartościowych, dane dotyczące stóp procentowych i majątku finansowego, statystyka płatności, dane dotyczące oddziałów;
- ▶ pozostała sprawozdawczość: raporty ad hoc składane do różnych instytucji, raporty dotyczące lokat zabezpieczonych, instrumentów pochodnych i innych instrumentów, meldunki składane do różnych rejestrów, ujawnianie danych w ramach III filaru Umowy Bazylejskiej (dyscyplina rynkowa)⁵.

Sprawozdania składane są z różną częstotliwością: ad hoc, miesięcznie, kwartalnie, półrocznie i rocznie. Występuje dublowanie danych. Bardzo pomocny w raportowaniu danych przez banki spółdzielcze jest Federalny Związek Banków Ludowych i Raiffeisena (BVR), który za pomocą okólników informuje zrzeszone banki o nowych wymaganiach w zakresie sprawozdawczości i interpretuje zawilości prawne. Zdecydowana większość raportów sporządzana jest automatycznie, ale nie odbywa się to całkowicie bez udziału pracy żywej (pozyskiwanie części danych, sprawdzanie formularzy, podpisywanie, spakowywanie, archiwizowanie danych, wysyłanie sprawozdań drogą elektroniczną). Dużym utrudnieniem dla banków są ciągłe zmiany w zakresie sprawozdawczości. Znaczne obciążenie banków spółdzielczych sprawozdawczością nastąpiło w wyniku wprowadzenia w strefie euro bazy danych o indywidualnych kredytach dla przedsiębiorstw i innych osób prawnych – AnaCredit. Banki zostały zobligowane do przekazywania do tej bazy informacji o 170 atrybutach poszczególnych kredytów.

Zasada proporcjonalności w stosunku do banków spółdzielczych realizowana jest w ograniczonym stopniu. Wprawdzie małe banki mogą korzystać z pewnych uproszczeń, ale najpierw muszą je zidentyfikować. BVR od dawna toczy batalię, jak na razie z niedużym skutkiem, o szersze respektowanie w odniesieniu do banków spółdzielczych zasady proporcjonalności w obszarze regulacji i sprawozdawczości bankowej.

4.2. Centralizacja usług informatycznych w niemieckim spółdzielczym sektorze bankowym i rola Atruvia⁶

Sektor banków spółdzielczych cechuje się dużą centralizacją czynności w zakresie informatyki i telekomunikacji, które stanowią istotną część działań zaliczanych do tzw. back office. Sercem tego systemu jest firma informatyczna Atruvia AG, która do 21 września 2021 r. funkcjonowała pod szyldem FIDUCIA & GAD IT AG. Spośród banków spółdziel-

4 AnaCredit (analytical credit datasets) to baza danych, która dostarcza informacji o pojedynczych kredytach bankowych w strefie euro. EBC buduje ją od 2011 r., wspólnie z wszystkimi krajowymi bankami centralnymi ze strefy euro i kilkoma spoza niej. Efektem tych prac jest jednolita baza obejmująca dane i krajowe rejestry kredytowe, pomocna w realizacji polityki pieniężnej i nadzoru makroostrożnościowego.

5 A. Hanckethal, R. Inderst, op. cit. s. 89.

6 Zagadnieniom centralizacji usług informatycznych w bankach spółdzielczych w Niemczech poświęcony jest artykuł: E. Gostomski, Centralnie, czyli tanie, opublikowany w „Miesięczniku Finansowym BANK” nr10/ 2021, który wykorzystano przy pisaniu fragmentu niniejszej pracy ukierunkowanego na poszukiwanie rozwiązań mających obniżyć koszty obowiązkowej sprawozdawczości w bankach spółdzielczych.

czych w Niemczech z jej usług korzystają wszystkie banki ludowe, banki Raiffeisena, PSD i Sparda-Banken. Atruvia SA należy do najważniejszych i największych specjalistycznych spółek wspierających niemieckie banki spółdzielcze. Stanowi ona integralną część Spółdzielczej Grupy Finansowej (*Genossenschaftliche FinanzGruppe*). Będąc głównym ośrodkiem obliczeniowym, pełni funkcję centralnego dostawcy usług informatycznych, integratora i współautora produktów bankowych oraz centrum procesowego dla banków spółdzielczych. Opłaty za te usługi ponoszą one w formie ryczałtowej. W wyniku współpracy dawniej z FIDUCIA & GAD, a dzisiaj z Atruvia SA lokalne banki spółdzielcze mogą zmniejszyć koszty funkcjonowania zaplecza, a więc tworzenia i wprowadzania na rynek nowych produktów, rozliczania transakcji bankowych, gromadzenia i przetwarzania danych oraz wielu innych czynności z zakresu back office. Kluczowe znaczenie dla banków spółdzielczych ma pomoc spółki Atruvia SA w zakresie sporządzania i przekazywania różnym instytucjom publicznym sprawozdań, co zostało przez nią znacznie zautomatyzowane. Jednocześnie dzięki odciążeniu banków spółdzielczych ze znacznej części sprawozdawczości, mogą one w większym stopniu skoncentrować się na sprzedaży produktów i doradzaniu klientom w bardziej skomplikowanych sprawach finansowych. Jest to bardzo ważne w dobie rosnących kosztów IT, niskich marż procentowych i dużej wrażliwości klientów na ceny usług bankowych.

FIDUCIA & GAD IT AG pod taką nazwą funkcjonowała na rynku od 2015 r., gdy nastąpiła fuzja dwóch dużych oferentów usług informatycznych dla banków spółdzielczych: FIDUCIA IT AG i GAD eG. Ze względów marketingowych władze tego przedsiębiorstwa zdecydowały się na zmianę jego nazwy na Atruvia AG. Współpracuje ona z Microsoft.

Atruvia AG jest dużą spółką akcyjną, której 99,7% akcji należy do podmiotów spółdzielczych, w tym do lokalnych banków spółdzielczych. Posiada ona dwa centra administracyjne: w Karlsruhe i Münster oraz trzy oddziały: w Berlinie, Frankfurt nad Menem i Monachium. Wraz ze spółkami zależnymi tworzy koncern, który na koniec 2020 r. jeszcze jako FIDUCIA & GAD zatrudniał 8321 osób, spośród których 4608 osób pracowało w spółce-matce. Wartość sprzedanych przez koncern usług w 2020 r. wynosiła 1,77 mld euro, w tym 1,37 mld euro przypadało na spółkę matkę. Klientami koncernu Atruvia są nie tylko niemieckie banki spółdzielcze i specjalistyczne przedsiębiorstwa

należące do Spółdzielczej Grupy Finansowej, ale także liczne banki prywatne. Łącznie w 2020 r. koncern obsługiwał 1081 banków i 86 mln rachunków bankowych, realizując 7,5 mld transakcji⁷.

Atruvia oferuje bankom spółdzielczym szeroką paletę usług informatycznych. Do tradycyjnych zadań należy prowadzenie na ich rzecz usług w zakresie centrum obliczeniowego. Koncern dysponuje dwoma centrami obliczeniowymi z siedzibą w Karlsruhe i Münster. Dysponują one infrastrukturą IT z prywatną chmurą o najwyższym poziomie bezpieczeństwa. Właściwym partnerem do współpracy ze strony poszczególnych banków spółdzielczych są bankowe komórki informatyczne, a nie menedżerowie banków i sprzedawcy produktów bankowych, co wydłuża proces uzgodnień między centrum rozliczeniowym a bankiem. Banki z jednej strony oczekują od centrum obliczeniowego obniżenia kosztów związanych z informatyką, a z drugiej strony stworzenia nowych rozwiązań dla bankowości mobilnej, które są bardzo kosztowne. Jednoczesne spełnienie przez centrum tych dwóch rodzajów oczekiwań jest bardzo trudne.

Krytycy tradycyjnego modelu funkcjonowania centrum obliczeniowego zwracają uwagę na jego niedostosowanie do obecnej sytuacji na rynku finansowym, na którym coraz większą rolę odgrywają fintechy i inne podmioty niebankowe. Osoby te opowiadają się za otwartymi platformami informatycznymi, które umożliwiają bezpośrednie kontakty z finalnymi klientami⁸.

Jednym z głównych zadań spółki Atruvia SA jest tworzenie i dostarczanie oprogramowania dla banków. Sztandarowym systemem informatycznym jest agree21, który umożliwia kompleksową obsługę procesów sprzedaży i sterowania bankiem. Jego modułowa budowa zapewnia pełną elastyczność: każdy bank może dobrać potrzebne mu moduły zgodnie ze swoimi oczekiwaniami. Koncern ten dostarcza bankom infrastrukturę do bankowości online, która umożliwia klientom pozyskiwać informacje bankowe i dokonywać płatności na odległość za pomocą komputera lub smartfonu.

7 Więcej o przedsiębiorstwie FIDUCIA & GAD IT AG: <https://www.fiducia-gad.de>

8 <https://www.it-finanzmagazin.de/rechenzentren-der-sparkassen-und-volksbanken-innovationstreiber-oder-killer-13219/>

Atruvia jako dostawca kompleksowych usług informatycznych oferuje bankom także indywidualne porady, szkolenia i wsparcie z jednego źródła. Jej konsultanci wraz z informatykami klientów optymalizują procesy na miejscu, czyniąc je bardziej opłacalnymi, bezpieczniejszymi i prostszymi. Banki spółdzielcze, dzięki uzyskanemu wsparciu podnoszą jakość swoich procesów, budują przewagę w zakresie IT, a tym samym umacniają swoją pozycję konkurencyjną na rynku.

Atruvia jest odpowiedzialna za bezpieczeństwo ogromnych ilości bardzo cennych danych z zakresu bankowości, które muszą być skutecznie chronione przed atakami hackerów. Troska o bezpieczeństwo danych spoczywa też na jej klientach zobligowanych do przestrzegania coraz bardziej rygorystycznych przepisów.

W październiku 2020 r. FIDUCIA & GAD rozpoczęła realizację nowej strategii, którą obecnie kontynuuje Atruvia. Polega ona na przekształceniu przedsiębiorstwa z klasycznego dostawcy usług informatycznych dla banków spółdzielczych w partnera informatycznego Spółdzielczej Grupy Finansowej. Główne założenia nowej strategii zostały uzgodnione z bankiem krajowym DZ Bank, Federalnym Związkiem Banków Ludowych i Banków Raiffeisena BVR i innymi podmiotami ze spółdzielczego sektora bankowego. Stawia przy tym na intensywną współpracę z fintechami. Zmiana strategii wynika z konieczności przemyslenia na nowo przez banki spółdzielcze w dobie postępującej digitalizacji usług finansowych dotychczasowego modelu funkcjonowania. Bowiem cyfryzacja otwiera rynek dla nowych graczy i zmienia relacje pomiędzy bankami i ich klientami, co również wymusza zmianę współpracy dostawcy usług informatycznych z bankami spółdzielczymi. Zgodnie z nową strategią, Atruvia powinna być pilotem, który towarzyszy bankom w ich transformacji informatycznej. Wymaga to zmiany metody tworzenia programów komputerowych – nowe oprogramowanie nie będzie tworzone i dostarczane na rynek w ramach wieloletnich cykli planistycznych, lecz znacznie szybciej, w krótkich cyklach. Również wartościowe rozwiązania informatyczne pochodzące od innych dostawców będzie można łatwo dołączyć do stosowanego już oprogramowania bankowego. Istniejący dotychczas w bankach spółdzielczych system komputerowy agree21 nie pozwala na szybką integrację nowych rozwiązań ze zróżnicowanych źródeł. Dlatego otwarta i wysoce znormalizowana architektura platformy

z daleko posuniętą automatyzacją serwisu bankowego stała się centralnym punktem nowej strategii FIDUCIA & GAD, a obecnie spółki Atruvia. Zbudowanie takiej platformy ma kluczowe znaczenie dla realizacji ambitnych planów banków spółdzielczych w zakresie wzmocnienia ich konkurencyjności na rynku. Zakłada się, że korzyści dla banków z nowego programu dotyczącego poprawy efektywności ich funkcjonowania poprzez standaryzację i automatyzację procesów bankowych wyniosą 150 mln euro rocznie w ciągu następnych 3-5 lat⁹.

W ramach współdziałania dostawcy usług informatycznych i banków spółdzielczych tworzone są wielofunkcyjne zespoły złożone z praktyków bankowych, którzy są bezpośrednio zaangażowani w rozwój rozwiązań informatycznych i dalszy cykl życia produktu, co stanowi gwarancję optymalnego uwzględnienia potrzeb klientów w danym rozwiązaniu informatycznym.

4.2. Jakie praktyczne rozwiązania należałoby podjąć w celu centralizacji rozwiązań informatycznych w sektorze bankowości spółdzielczej?

W dobie postępującej digitalizacji biznesu bankowego i konieczności obniżenia kosztów działalności bankowej, w polskim sektorze bankowości spółdzielczej konieczna jest centralizacja całej sfery informatycznej banków. Takie rozwiązanie od wielu lat z powodzeniem istnieje w Niemczech, przyczyniając się do budowania tam silnej pozycji banków spółdzielczych na rynku usług bankowych. Kluczowe znaczenie dla centralizacji rozwiązań i usług informatycznych w sektorze bankowości spółdzielczej miałyby połączenie wysiłków wszystkich banków spółdzielczych i dwóch banków zrzeszających zmierzających do utworzenia wspólnej spółki, podobnej do niemieckiej Atruvii, Spółka ta jako ekspert (centrum operacyjne) ds. informatycznych byłaby platformą dla banków spółdzielczych, dzięki której ułatwiony zostałby trudny proces transformacji modeli biznesowych w kierunku bardziej intensywnej gospodarki cyfrowej. Wobec wyzwań technologicznych, ale także kadrowych (zwłaszcza w tej dziedzinie narasta problem dostępności wykwalifikowanego personelu) działania o charakterze scentralizowanym dają większe szanse

⁹ Fiducia & GAD: Ein Unternehmen erfindet sich neu, <https://www.geldinstitute.de/it-itk/2020/>

na sprostanie wymogom współczesnej konkurencji cyfrowej. Spółka pełniłaby więc funkcję centralnego dostawcy/integratora rozwiązań informatycznych dla banków na zasadzie wdrożenia modelu „*Banking Processes-as-a-service*”. Powstanie integratora i współautora produktów bankowych w połączeniu z centrum procesowym oznaczałoby możliwość konkurencji sektora bankowości spółdzielczej z największymi bankami komercyjnymi w Polsce. Dodatkowo wplecenie rozwiązań charakterystycznych dla modelu „*Banking as a platform*” ułatwiłoby i poszerzało kontakty z klientami. Działania te pozwoliłyby zracjonalizować koszty funkcjonowania back office w bankach i bardziej skoncentrować się na kontaktach z klientami i sprzedaży produktów bankowych.

Doświadczenia niemieckiej Atruvii pokazują, że dochodzenie do wspólnych rozwiązań nie jest łatwe i szybkie, jednakże analiza obciążeń operacyjnych (w tym sprawozdawczych, compliance itd.) poszczególnych banków spółdzielczych (zwłaszcza tych małych i średnich), nawet po wyeliminowaniu nadmiernych i nieracjonalnych obowiązków w tym zakresie, znacząco nie zmieni relacji pomiędzy front office a back office. Konieczne są w tej materii działania o charakterze przełomowym, jak integracja np. na wzór niemiecki lub finlandzki, oczywiście dostosowana do polskich realiów.

4.3. Postulaty Federalnego Związku Niemieckich Banków Ludowych i Banków Raiffeisena (BVR) dotyczące właściwego regulowania małych i średnich banków

BVR sformułował pod adresem europejskich i niemieckich regulatorów 12 postulatów dotyczących regulacji i sprawozdawczości bankowej:

1. Potrzeba respektowania zasady proporcjonalności – W praktyce regulacyjnej zasada ta często nie jest przestrzegana, bowiem ogólne klauzule mówiące o proporcjonalności regulacji prawnych, jak na przykład zawarte w dyrektywie CRD IV, mają czysto deklaracyjny charakter i nie przekładają się na żadne praktyczne ułatwienia. Dlatego instytucje europejskie powinny zbadać, w jakim stopniu możliwe jest wyłączenie małych banków spod określonych regulacji.
2. Należy konsekwentnie stosować zasadę subsydiarności – Zgodnie z zasadą subsydiarności również w sferze finansowej w krajach unijnych nie należy wprowadzać jednolitych europejskich rozwiązań tam, gdzie wystarczy harmonizacja regulacji narodowych, jak ma to miejsce w przypadku systemu gwarantowania depozytów bankowych w ramach tworzonej unii bankowej. Trzeba też respektować podział europejskiego nadzoru finansowego na pośredni i bezpośredni, zatem Europejski Bank Centralny nie powinien tylnymi drzwiami obejmować bezpośrednim nadzorem banków, które nie generują ryzyka systemowego.
3. Konieczne jest dokładne oszacowanie skutków nowych regulacji bankowych – Dotychczas przed przyjęciem określonej regulacji bankowej lub zespołu regulacji bardzo rzadko szacowano, jakie to będzie miało skutki dla realnej sfery gospodarczej, w tym dla zapewnienia stabilności systemu bankowego i różnorodności istniejących banków. Dlatego Parlament Europejski powinien wymagać od Komisji Europejskiej, aby propozycja wprowadzenia nowych regulacji bankowych zawsze była poprzedzona szczegółowymi prognozami ich oddziaływania na wszystkie zainteresowane podmioty.
4. Potrzeba redukcji zakresu i złożoności regulacji bankowych – Jeżeli nawet pojedyncze regulacje są jak najbardziej potrzebne i racjonalne, to często w połączeniu z innymi rozwiązaniami prowadzą do przeregulowania rynku i nadmiernej złożoności regulacji, np. złożoność regulacji dotyczących rynku kapitałowego często uniemożliwia małym bankom dokonywanie obrotu papierami wartościowymi. Dlatego warunkiem wprowadzenia nowych regulacji powinna być prostota i przejrzysta forma oraz określenie konsekwencji ich implementacji. Dużym obciążeniem, szczególnie dla małych banków spółdzielczych, jest konieczność obliczania wielu często nikomu niepotrzebnych wskaźników i wypełnianie dziesiątek formularzy sprawozdawczych, co nie powinno mieć miejsca.
5. Konieczność unikania dublowania sprawozdań składanych przez małe banki – Olbrzymie obciążenie banków sprawozdawczością wynika m.in. z nieracjonalnego dublowania się meldunków składanych różnym instytucjom.
6. Potrzeba zachowania równowagi w procesie tworzenia unii kapitałowej przez kraje strefy euro –

Postulowane w unii kapitałowej szersze wykorzystanie emisji obligacji komercyjnych jako źródła finansowania inwestycji długoterminowych jest dobrym rozwiązaniem jedynie w przypadku dużych firm, natomiast nie wchodzi w grę w przypadku małych przedsiębiorstw, dla których podstawową formą finansowania kapitałem obcym pozostają kredyty bankowe. Dlatego BVR postuluje, aby równoległe z budowaniem unii kapitałowej w strefie euro, tworzone były przesłanki sprawnego finansowania firm kredytem bankowym, co wymaga wprowadzenia ułatwień regulacyjnych w zakresie pozyskiwania środków na działalność kredytową przez banki.

7. Konieczność stosowania realistycznych terminów wdrażania nowych regulacji bankowych – Ze względu na złożoność regulacji bankowych BVR postuluje, aby terminy ich wdrożenia do praktyki bankowej były określone realistycznie z uwzględnieniem niezbędnych przejściowych okresów. BVR ostrzega regulatorów przed zbyt pochopnym wprowadzaniem nowych regulacji bankowych.
8. Istnieje potrzeba zrewidowania roli europejskich instytucji w zakresie sprawowania nadzoru nad bankami – BVR stoi na stanowisku, że europejskie instytucje nadzorcze uzyskały zbyt szeroki mandat do tworzenia regulacji bankowych, z czego w pełni korzystają, tworząc ogromną ilość standardów nadzorczych, co grozi zbiurokratyzowaniem Unii Europejskiej. W małym stopniu uwzględnia się przy tym zasadę proporcjonalności i subsydiarności. Tworzone regulacje w zbyt małym stopniu dopuszczają wyłączenia lub specjalne rozwiązania dla małych i średnich banków. Mankamentem funkcjonowania europejskich instytucji nadzorczych jest też brak nad nimi demokratycznej kontroli, co jest zadaniem Parlamentu Europejskiego.
9. Potrzeba utworzenia stabilnej, ale nietransferowej unii bankowej – BVR opowiada się za utrzymaniem w UE narodowych systemów gwarantowania depozytów bankowych i jest zdecydowanym przeciwnikiem utworzenia wspólnego systemu gwarancyjnego, który wymagałby transferu środków finansowych z krajów o zdrowych bankach do krajów z bankami zagrożonymi upadłością.

Wspólny system gwarantowania depozytów oznaczałby dla cechujących się wysoką stabilnością banków spółdzielczych nie tylko dodatkowe ryzyko, ale i stanowił dla nich dodatkowe obciążenie finansowe.

10. Konieczność ułatwiania zamiast utrudniania finansowania przez banki małych i średnich przedsiębiorstw – BVR mając na wadze duże znaczenie banków spółdzielczych dla finansowania drobnej przedsiębiorczości, opowiada się za utrzymaniem specjalnych wymogów kapitałowych na pokrycie ryzyka związanego z kredytami dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz za wyłączeniem kredytów preferencyjnych z aktywów branych pod uwagę przy liczeniu wskaźnika dźwigni finansowej dla banków spółdzielczych.
11. Potrzeba stworzenia realistycznego systemu ochrony dla nabywców papierów wartościowych – Obecnie obowiązujące regulacje w dziedzinie ochrony konsumentów w Niemczech powodują, że w małych bankach spółdzielczych bieżące koszty związane z oferowaniem klientom papierów wartościowych są tak wysokie, iż transakcje te mogą generować bankom jedynie straty. W zakresie tych transakcji potrzebna jest więc zmiana regulacji, która odpowiednio wyważy związane z nimi koszty i przychody.
12. „Lepsze regulowanie banków” trwałą zasadą obowiązującą w Unii Europejskiej – BVR jest zaniepokojony wysokimi kosztami administracyjnymi wprowadzanych regulacji bankowych, które wymuszają coraz większą koncentrację w sektorze finansowym. Jeżeli koszty te nie zostaną ograniczone, nieuniknione będą dalsze fuzje banków spółdzielczych. Nastąpi to kosztem zdywersyfikowania krajowego systemu bankowego, co przełoży się na gorszy dostęp klientów banków spółdzielczych do usług bankowych. Potrzebna zatem jest poprawa systemu regulacji bankowych tak, aby wzmacniały one banki spółdzielcze, a nie eliminowały je z rynku¹⁰.

10 BVR. Proportionalität ernst nehmen – Vielfalt im Bankensektor erhalten, [https://www.bvr.de/p.nsf/0/C515B30C5A1B8A-64C1257ECF0034B430/\\$file/Positionspapier_zum_Gutachten_30092015.pdf](https://www.bvr.de/p.nsf/0/C515B30C5A1B8A-64C1257ECF0034B430/$file/Positionspapier_zum_Gutachten_30092015.pdf)

Podsumowanie raportu – wnioski i rekomendacje

Wnioski i rekomendacje wynikające z badań polskiego sektora bankowości spółdzielczej

- ▶ W ostatnich kilku latach nastąpił wzrost obciążeń sprawozdawczych banków spółdzielczych. Co więcej, wzrasta również poziom szczegółowości informacji. Oprócz obowiązkowej sprawozdawczości, banki spółdzielcze wypełniają na rzecz instytucji zewnętrznych różnorodne ankiety, co dodatkowo potęguje problem związany ze sprawozdawczością. Informacje w poszczególnych sprawozdaniach często się powielają, a instytucje zewnętrzne proszą banki spółdzielcze o te same informacje w różnych układach. Przykładowo formularze MONREP, jeśli chodzi o zakres informacji, są zbliżone do formularzy FINREP. Pomiędzy instytucjami zewnętrznymi brakuje szerszej wymiany informacji. W obowiązkowej sprawozdawczości często zachodzą również zmiany i występują trudności interpretacyjne. Kontakt z instytucją zewnętrzną i prośba o interpretację nie zawsze pozwala rozwiązać wątpliwości interpretacyjne.
- ▶ Z naszych szacunków wynika, że w spełnianie obowiązków sprawozdawczych wobec instytucji zewnętrznych zaangażowanych może być ok. 1,6 tys. pracowników w polskiej bankowości spółdzielczej, co stanowiło na koniec września 2020 r. ok. 5,5% ogółu zatrudnionych.
- ▶ W proces przygotowywania obowiązkowej sprawozdawczości jest zaangażowanych wiele komórek w banku, przy czym najbardziej obciążone są komórki finansowo-księgowe, odpowiedzialne za zarządzanie ryzykiem i komórki IT. Niektóre banki spółdzielcze wyodrębniają specjalne stanowiska ds. sprawozdawczości. W bankach spółdzielczych w wypełnianie obowiązków sprawozdawczych jest zazwyczaj zaangażowanych kilka osób. Łączne roczne koszty pracy związane z obowiązkową sprawozdawczością szacujemy w zależności od wielkości banku spółdzielczego od 200 do 500 tys. zł.
- ▶ W bankach spółdzielczych wzrasta znaczenie automatyzacji procesów związanych ze sprawozdawczością obowiązkową. Obecnie w bankach spółdzielczych poziom automatyzacji/półautomatyzacji wynosi ok. 70-80%. Przewidujemy w perspektywie kilkuletniej wzrost poziomu automatyzacji w tym zakresie. W konsekwencji liczba osób bezpośrednio zaangażowanych w sprawozdawczość będzie ulegała redukcji, jednak wzrosną koszty licencji i obsługi systemów IT.
- ▶ Obowiązkowe obciążenia sprawozdawcze stanowią zagrożenie dla konkurencyjności banków spółdzielczych. 85% ankietowanych przez Alterum/Kantar odpowiedziało, że obciążenia sprawozdawcze znacząco obniżają konkurencyjność banków. W szczególności, obciążenia sprawozdawcze znacznie utrudniają proefektywne zmiany w strukturze zatrudnienia w bankach spółdzielczych, polegające m.in. na zmianie proporcji między pracownikami front i back office.
- ▶ Obowiązkowe obciążenia sprawozdawcze negatywnie wpływają na efektywność kosztową banków spółdzielczych. Z badań wynika, że udział kosztów związanych z obowiązkami sprawozdawczymi w strukturze kosztów administracyjnych zawierał się w badanych bankach w przedziale od 1 do 3% w zależności od wielkości banku spółdzielczego.
- ▶ Sprawozdawczość w bankach spółdzielczych wymaga rewizji w celu jej usprawnienia i zmniejszenia związanych z nią kosztów. W określeniu konkretnych działań w tej dziedzinie uwzględnić należy zgłaszane od wielu lat postulaty samych banków i reprezentujących je instytucji. Warto też przyrzeć się postulatom zgłaszanym przez BVR – reprezentanta podobnych do naszych banków niemieckich banków spółdzielczych.
- ▶ Należy wpływać na polityków i ustawodawców, aby przy wyznaczaniu nowych regulacji i obowiązków sprawozdawczych respektowana była zasada proporcjonalności. Nakazuje ona organom krajowym i unijnym stosowanie środków prawnych jedynie niezbędnych do osiągnięcia zamierzonych celów¹. W praktyce klauzule mówiące o proporcjonalności regulacji prawnych, jak na przykład zawarte w dyrektywie CRD IV, mają czysto deklaracyjny charakter i nie przekładają się na zmniejszenie obciążeń sprawoz-

¹ Szerzej na temat zasady proporcjonalności zob. S. Kasiewicz i L. Kurkliński, Respektowanie zasady proporcjonalności w opinii banków spółdzielczych na przykładzie rekomendacji KNF, https://ssl-kolegia.sgh.waw.pl/pl/KZiF/czasopisma/zeszyty_naukowe_studia_i_prace_kzif/Documents/168_05_Kasiewicz_.pdf

dawczych małych banków spółdzielczych nie generujących ryzyka systemowego. Jeżeli nawet są one zwolnione z raportowania określonych danych, to tracą dużo energii na konieczność uzasadnianie, dlaczego pewnych danych nie przekazują odpowiednim organom.

- ▶ Przyjęcie nowych regulacji bankowych powinno być poprzedzone szczegółowymi prognozami ich oddziaływania na wszystkie kategorie banków oraz przedstawieniem kosztów ich stosowania i konsekwencji dla działalności operacyjnej banków.
- ▶ Należy unikać przeregulowania rynku usług bankowych i nadmiernej złożoności regulacji, np. skomplikowane regulacje dotyczące sprzedaży papierów wartościowych uniemożliwiają bankom spółdzielczym oferowania ich swoim klientom i tym samym zwiększenie tą drogą wyniku przewidywanego. Nie do zaakceptowania jest konieczność obliczania wielu nikomu nie potrzebnych wskaźników i wypełnianie dziesiątek formularzy sprawozdawczych, które tylko generują koszty w bankach. Podobnie jest z dublowaniem się sprawozdań przekazywanych do różnych instytucji (idealnie byłoby, gdyby wszystkie sprawozdania były składane do jednego centralnego odbiorcy).
- ▶ Potrzebne jest w obszarze obligatoryjnej sprawozdawczości rozszerzenie współpracy banków spółdzielczych z bankiem zrzeszającym.
- ▶ Do redukcji kosztów w bankach spółdzielczych przyczyniłaby się dalsza automatyzacja sprawozdawczości. Wymaga ona odpowiedniej infrastruktury informatycznej, do zbudowania której potrzebne są nakłady inwestycyjne przerastające możliwości pojedynczych banków.
- ▶ Warto byłoby zapoznać się z systemem uwspólnienia czynności bankowych z zakresu back office, jak ma to miejsce w niemieckim spółdzielczym sektorze bankowym, co pozwala istotnie obniżyć koszty działania banku, w tym także koszty szeroko rozumianej sprawozdawczości.

Wnioski wynikające z działań podejmowanych w Niemczech w celu zmniejszenia uciążliwości systemu regulacyjnego dla banków spółdzielczych

- ▶ Wszystkie niemieckie banki spółdzielcze, niezależnie od tego pod jakim działają szyldem, należą do Federalnego Związku Banków Ludowych i Banków Raiffeisena (BVR), który reprezentuje ich interesy wobec rządu, parlamentu i władz nadzorczych w Niemczech oraz instytucji unijnych. Wypowiada się m.in. na temat proponowanych przez władze nowych rozwiązań regulacyjnych i promuje spółdzielczy sektor bankowy. Zrzeszając wszystkie banki, jego głos jest traktowany jako reprezentatywny dla całego sektora, co wzmacnia pozycję zrzeszonych banków i jest uważnie słuchany przez decydentów w kraju i na forum UE. W celu zwiększenia skuteczności podejmowanych działań BVR współpracuje z reprezentacjami innych banków oraz ruchu spółdzielczego. Działalność ta obok wypracowanego modelu połączenia koncepcji banku lokalnego z rozbudowanym zapleczem usług wspólnych (m.in. scentralizowana obsługa back office świadczona przez Atravię – dawna Fiducia & GAD) pozwala bankowości spółdzielczej w Niemczech osiągać nawet lepsze wyniki niż bankowość komercyjna.
- ▶ Znaczna część problemów związanych ze sporządzaniem sprawozdań w niemieckich bankach spółdzielczych jest podobna do tych w Polsce. Jednakże różni ją przede wszystkim wyższy stopień automatyzacji. Szacunki BVR wskazują, że koszty wdrażania regulacji i obciążeń sprawozdawczych wskazują na poziom od 2 do 15% dochodów. Stąd można wysnuć wnioski, że analogiczne szacunki zgłaszane przez polskie banki spółdzielcze mogą być zaniżone m.in. ze względu na brak odpowiedniej metodyki badania oraz wykonywania znacznie większej liczby czynności przez same banki, a także w sposób manualny. Problem ten łagodzi jedynie niższy koszt pracowników, co jednak będzie zmieniało się wraz z narastającym problemem utrzymywania i zdobywania wykwalifikowanej siły roboczej.

- ▶ Najlepszą metodą ograniczenia nie tylko kosztów sprawozdawczości w bankach spółdzielczych, ale wszystkich nakładów na informatykę, jest automatyzacja całego systemu raportowania. W Niemczech robi to skutecznie wspomniana w punkcie pierwszym Atruvia, która jest centrum usług wspólnych, a przede wszystkim ośrodkiem obliczeniowym i cenionym dostawcą usług informatycznych dla wszystkich banków spółdzielczych. Dzięki współpracy z tą firmą, banki korzystają z jednolitego oprogramowania i oszczędzają też na wydatkach zakupowych. Rola i znaczenie w sektorze niemieckiej bankowości spółdzielczej jaką pełni Atruvia pozwala także na łatwiejszą i lepszą współpracę z firmami określanymi jako FinTech, a w kontekście wymogów sprawozdawczych RegTech. Ten kierunek zaczął aktywnie rozwijać się i stanowić może istotne wsparcie w przekierowaniu przez banki swoich zasobów ze sfery back office na cele biznesowe. Niewątpliwie jednak działania te na poziomie scentralizowanym dla całego sektora są zdecydowanie łatwiejsze i efektywniejsze niż podejmowanie tej współpracy w sposób zdecentralizowany, na poziomie poszczególnych banków (zwłaszcza w odniesieniu do tych najmniejszych).
- ▶ W Niemczech sprawozdania dotyczące wszystkich aspektów działalności banków spółdzielczych zasadniczo są przekazywane do banku centralnego, a ten udostępnia potrzebne dane innym zainteresowanym instytucjom. Prowadzi to do ograniczenia powtórzeń w całym systemie sprawozdawczym. Wprowadzenie takiego rozwiązania w Polsce również byłoby racjonalne.

Bibliografia

Książki i artykuły

1. K. Kalicki, Makroekonomiczne i branżowe uwarunkowania szoku regulacyjnego oraz obciążeń daninami publicznymi sektora bankowego [w:] pr. zb. pod red. L. Kurklińskiego, B. Lepczyńskiego, Polityka państwa wobec sektora bankowego w Polsce. Konsekwencje sektorowe i makroekonomiczne, Warszawski Instytut Bankowości, ALTERUM, Warszawa 2019.
2. S. Kasiewicz, L. Kurkliński, Respektowanie zasady proporcjonalności w opinii banków spółdzielczych na przykładzie rekomendacji KNF, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, Zeszyt Naukowy 168, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, 2018.
3. S. Kasiewicz, L. Kurkliński, Zasada proporcjonalności w świetle wyników badania ankietowego banków [w:] J. Czekaj, E. Miklaszewska, W. Sułkowska (red.), Rynek finansowy jako mechanizm alokacji zasobów w gospodarce, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, 2014.
4. M. Zaleska (red.), Współczesna bankowość, t. I, Difin, Warszawa 2007.
5. P. Gołędzinowski, Wpływ regulacji systemu bankowego na jego efektywność, „Materiały i Studia” NBP, Zeszyt nr 235.
6. F. Paszko, Ocena zakresu informacji nadzorczej zawartej w bazylejskich pakietach sprawozdawczych [w:] E. Gruszewska, A. Matel, E. Kuzionko-Ochrymiuk, Zarządzanie organizacją, finanse i inwestycje, Tom II, Białystok 2018.
7. Rozmowa z Maciejem Palejem Prezesem Banku Spółdzielczego Muszyna-Krynica-Zdrój, „Bank Wspólnych Sił” /207, s. 4.
8. M. Macudziński, System Teleinformatyczny Izby Rozliczeniowej (STIR) – nowe narzędzie zwalczania wyłudzeń skarbowych, Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu 3(6)/2018, s. 76. M. Zygierewicz, Bankowość spółdzielcza: Kadry polskiej bankowości spółdzielczej, NBS 2018/03
9. Wpływ pandemii Covid-19 na banki spółdzielcze w Polsce: zagrożenia i średniookresowe działania dostosowawcze, praca zbiorowa pod red. K. Kila, Program Analityczno-Badawczy WIB 2021.

10. Hanckethal, R. Inderst, Auswirkung der Regulatorik auf kleinere und mittlere Banken am Beispiel der deutschen Gennossenschaftsbanken, BVR, Berlin 2015, s. 6-7, 73, 83, [https://www.bvr.de/p.nsf/0/EA57402CCD1BAC9FC1257ECF00349466/\\$file/GUTACHTEN-BVR2015.pdf](https://www.bvr.de/p.nsf/0/EA57402CCD1BAC9FC1257ECF00349466/$file/GUTACHTEN-BVR2015.pdf)

Raporty, stenogramy, prezentacje

1. Posiedzenie Komisji Budżetu i Finansów Publicznych (nr 168) w dniu 09-07-2019, <https://www.senat.gov.pl/prace/komisje-senackie/przebieg,8284,1.html>.
2. Trzecińska, Zakres zadań sprawozdawczych banków spółdzielczych, Narodowy Bank Polski, Warszawa, wrzesień 2018.
3. Wystąpienie pokontrolne, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, KBF.411.001.01.2016 I/16/001.
4. System Teleinformatyczny Izby Rozliczeniowej (STIR), Biuletyn Podatkowy dla Branży Finansowej, Komentarz eksperta 9/2020, 4 listopada 2020. (<https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/tax/articles/podatki-w-branzy-finansowej-komentarze-ekspertow/system-teleinformatyczny-izby-rozliczeniowej-STIR.html>).
5. Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po III kwartale 2020 r., Warszawa, grudzień 2020 r.
6. Metodyka badania i oceny nadzorczej banków komercyjnych, zrzeszających oraz spółdzielczych (Metodyka BION), Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa, 1 czerwca 2020 r.
7. Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2020 r., Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa, kwiecień 2020 r.
8. Raport o sytuacji ekonomicznej banków. Banki 2019, Warszawski Instytut Bankowości, nr 10/2020.
9. Raport o sytuacji ekonomicznej banków. Banki 2020, Warszawski Instytut Bankowości.

Akty prawne i instrukcje

1. Rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 680/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. ustanawiającego wykonawcze standardy techniczne dotyczące sprawozdawczości nadzorczej instytucji zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 (Dz.U. L 191 z 28.6.2014 s.1 z późn. zm.).
2. Instrukcja uzupełniająca do formularzy dotyczących dużych zaangażowań (LE), Warszawa, październik 2011.
3. Ustawa o Narodowym Banku Polskim z dnia 29 sierpnia 1997 r., Dz.U. z 2020 r. poz. 2027.
4. Instrukcja uzupełniająca pakiet FINREP jednostkowy (FINPL), NBP, listopad 2020 r.
5. ZARZĄDZENIE NR 19/2016 PREZESA NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO z dnia 17 sierpnia 2016 r. w sprawie sposobu i trybu przeliczania, sortowania, pakowania i oznaczania opakowań banknotów i monet oraz wykonywania czynności związanych z zaopatrywaniem banków w te znaki.
6. Instrukcja wypełniania formularzy sprawozdawczych. Instrukcja w zakresie sporządzania kwartalnych informacji sprawozdawczych dotyczących liczby urządzeń, przeliczania i
7. sortowania banknotów i monet oraz ich ponownego wprowadzania do obrotu obowiązująca od 1 stycznia 2021 r., Departament Emisyjno-Skarbowy NBP, Warszawa 2020 r.
8. Metodyka badania i oceny nadzorczej banków komercyjnych, zrzeszających oraz spółdzielczych (Metodyka BION), Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa, 28 kwietnia 2021 r.
9. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 25 maja 2017 r. w sprawie informacji niezbędnych do opracowania, aktualizacji i oceny wykonalności planów przymusowej restrukturyzacji i grupowych planów przymusowej restrukturyzacji.

10. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 9 lipca 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu, trybu i terminów przekazywania Bankowemu Funduszowi Gwarancyjnemu informacji innych niż przekazywane do Narodowego Banku Polskiego i do Komisji Nadzoru Finansowego, niezbędnych do wykonywania zadań Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, Dz.U.2019.1299.
11. Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu.
12. Ustawa z dnia 24 listopada 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania wykorzystywaniu sektora finansowego do wyłudzeń skarbowych (Dz.U. z 2017 r. poz. 2491).

Źródła internetowe

1. <https://zeb-consulting.com/en-DE/cooperative-banks-manage-finance-risk-and-compliance>
2. https://www.knf.gov.pl/dla_rynku/pakiet_crd4/sprawozdawczosc_bankowa
3. <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/>.
4. <https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/sprawozdawczosc/form/formularze.html>.
5. <https://kancelaria-skarbiec.pl/raje-podatkowe/giif.html>
6. <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/osrodki/osrodek-badan-i-analiz-rynku-pracy/sprawozdania/formularze-i-objasnienia/z-05/>.
7. <http://form.stat.gov.pl/formularze/2020/passive/F-03.pdf>.
8. <https://www.kir.pl/administracja/ogniwo/>.
9. <https://www.centralnainformacja.pl/o-uslugde/pytania-i-odpowiedzi/>.

10. <https://rf.gov.pl/sprawozdanie-dla-podmiotow-ryнку-finansowego-za-2020-rok/>.
11. <https://www.kzbs.pl/Dane.html>.
12. <https://kzbs.pl/Informacja-o-sytuacji-bankow-spoldzielczych-i-zrzeszajacych-po-IV-kwartale-2020-roku.html>.
13. https://www.bvr.de/Presse/Zahlen_Daten_Fakten
14. <https://www.geldinstitute.de/it-itk/2020/fiducia---gad--ein-unternehmen-erfindet-sich-neu.html>
15. [https://www.bvr.de/p.nsf/0/C515B30C5A1B8A-64C1257ECF0034B430/\\$file/Positionspapier_zum_Gutachten_30092015.pdf](https://www.bvr.de/p.nsf/0/C515B30C5A1B8A-64C1257ECF0034B430/$file/Positionspapier_zum_Gutachten_30092015.pdf)
16. <https://atruvia.de/unternehmen/wir-sind-atruvia>
17. <https://www.it-finanzmagazin.de/rechenzentren--der-sparkassen-und-volksbanken-innovationstreiber-oder-killer-13219/>

Raport opracowany na zlecenie Programu Analityczno-Badawczego
Fundacji Warszawski Instytut Bankowości

PROGRAM
ANALITYCZNO
BADAWCZY